

МУҲТАШАМ МЕЪМОРИЙ ГУЛДАСТА



Шоҳизинда мажмуини гўзал меъморий обидалар гулдастаси деса бўлади. Унинг "Шоҳизинда" деб номланиши Қусам ибн Аббоснинг (розийаллоху анху) қабри билан боғлиқдир.

Бу ердаги илк мақбаралар XI аср ўрталарида қурилган. Қусам ибн Аббос мақбараси илк иншоотлардан ҳисобланади, XI аср охири, XII асрга келиб эса серҳашам безатилган бошқа мақбаралар ҳам қурилади бошланади. Қадимшунослар уларнинг қолдиқларини XIV асрга оид иншоотларнинг ғарб томонидаги йўладан топишди. Уларнинг безаклари XIV асрга оид мақбаралардаги нақшлардан фарқ қилади.

XIII аср бошида мўғуллар истилоси туфайли Шоҳизиндадаги XI-XII асрга оид обидаларнинг кўп қисми вайрон бўлди.

Амир Темир, Мирзо Улуғбек ҳукмронлик қилган даврларда бу ерда айниқса кўп қурилиш бўлган.

Шоҳизинда мажмуида асосий обида Қусам ибн Аббос мақбарасидир. Мақбарага олиб борувчи усти гумбаз йўлакнинг ўнг томонида минора бор. У бутун Самарқандда жуда яхши сақланган XI асрга оид ягона иншоотдир.

Ўтган асрнинг 60-йилларида минора пойдевори очилган. Ташқи қисмида чуқур жимжимали равоқ бўлиб, у тўрт қирралидир. Минорага XI асрга хос сайқал берилган нақшинкор гиштлар терилган. Минора ичидаги зинадан равоқли куббага чиқилади. Усти ёпиқ йўлак XV асрда қурилган катта масжидга олиб чиқади. Масжид эски иморатлар қолдиқлари устига солинган.

Бу масжид Қусам ибн Аббос мақбараси яқинида қурилган энг сўнгги иморатлардан

бири. Масжидни тўртта таянч уч қисмга бўлиб туради. Ҳар бир қисмнинг усти гумбаз шаклида ёпилган. Деворнинг пастки қисмлари ва меҳроб юқори сифатли кошинлар билан безатилган.

Масжиднинг жануби-шарқий бурчагида Қусам ибн Аббос мақбарасига ўтиш йўли бор. Бино гумбази янгидан қурилиб, ўймакор сирли кошин қопланган. Деворнинг саккизёқли гумбаз қўйилган қисми жануби-ғарбий томонида ўсимликнусха нақшда жимжамдор қилиб: «Ҳижрий 735 йил» (1334—1335 йиллар) деб ёзилган.



Зиёратгоҳ гумбазини 1959-1960 йиллари ўзбек усталари қадимги кўринишида қайта тиклашди. Зиёратхона деворининг юқори қисмига бир вақтлар ганч сувоқ устига табиий бўёқлар билан нақш солинган экан. Улар маъно жиҳатидан ҳар хил бўлиб, мутахассисларнинг фикрича, XIV, XV ҳамда XIX асрларда ишланган. Зиёратхона деворларига XV асрда олти қиррали ҳаворанг қопламалардан изора қилинган экан.

XIV асрнинг 80-йилларида қабр устига янги даҳма ўрнатилди, ён қирраларига зарҳал билан Қуръон оятлари ёзилади.

Шоҳизинда фақат меъморий санъат дурдонасигина эмас, балки XIV-XV аср кулолчилик санъатининг юксак намунаси ҳамдир.

Усталар хилма-хил сирли кошинларни меъморий ечимлар билан уйғунлаштириш борасида илҳом билан ижод қилишган.

Шоҳизинда мажмуини ўзига хос ижодий устахона дейиш ҳам мумкин. Янги меъморий ечимлар, турли-туман нақшлар доимо шу ердан излаб топилади. Амир Темурдан олдинги даврларда (1370 йилгача) бўлган маҳаллий меъморлик мактабларининг услуб хусусиятлари ва Соҳибқироннинг зафарли юришларидан кейин майдонга келган янги услубларни ҳам шу ерда учратамиз. Чунки Шоҳизиндадаги обидаларни нақшлашга Самарқанд, Бухоро, Қарши, Озарбойжон, Эрон ва бошқа юртлардан кўплаб моҳир усталар жалб қилинган.

Шоҳизинда мажмуида, шунингдек, иккита масжид ва турли асрларда қурилган Кутлуғ оқо, Хўжа Аҳмад, Туман оқо, Амир Бурундук, Уста Али Насафий, Ширинбека оқо, Шоди Мулк оқо, Амир Ҳусайн (Туглуқ Тегин), "Қўшгумбази" "Саккизёқли" мақбаралари қад ростлаб турибди. Уларнинг деярли барчаси турли йиллари ҳар хил даражада таъмир қилинган.

Республика Вазирлар Маққамасининг махсус қарорига кўра 2004—2005 йиллари Шоҳизинда мажмуида катта бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Натижада тарихий обидалар бугун қайта яшаргандек кўрк ва салобат касб этди.

Отабек БОҚОНИЙ,

«Хожа Исмоил Бухорий»
жомеи имом-хатиби ноиби,
Самарқанд

Фойдаланилган манбалар:

1. Пўлат Зоҳидов. "Заб ичра зийнат", "Фан", 1996 йил.
2. Абу Тоҳир Хожа. "Самария", "Камалак", 1991 йил.
3. М. Абрамов. "Самарқанд қабристонлари тарихи", "Зарафион", 1995 йил.

ЗАРУР СИФАТ

Куръони каримда бундай амр қилинган: "Адолатли бўлинг! Адолат тақвога яқиндир" (*Моида, 8*).

Адолат инсон камолоти учун зарур бўлган сифатлардан бири. Адолат бор жойда жабр ва адоватга ўрин қолмайди, иноқлик ва бирдамлик мустаҳкам, юрт обод, халқ тўқ бўлади. Уламолар адолатни дунё тўқислигининг олти шартидан бири дейишган.

Адолат тўғрилиқдир, ҳақдан оғмаслиқдир.

Инсон аввало ўзига адолатли бўлиши, сўнг бошқаларга адолат кўрсатиши лозим. Зеро, ўзига адолатли бўлмаган киши бошқаларга адолат кўрсатолмайди.

Ҳукамолар киши ўзини яхшиликларга ундаса, ёмонликлардан қайтарса, барча ҳолларда ҳаддан ошмаса ва камчиликка йўл қўймаса (яъни, мўътадил сифатли бўлса), ўзига нисбатан адолатли бўлади, дейишган.

Кишининг бошқаларга нисбатан адолатли ҳисобланишини ҳукамолар мана бундай тартибда баён қилишган:

Кишилар бир-бирига нисбатан мавқеъ жиҳатидан юқори, паст ё тенг бўладилар. Шахснинг ўзидан пастдагиларга осонлик туғдиришга ҳаркат қилиши, қийинчиликларни кетказиши, зўравонлик қилмаслиги ва ҳақни исташи уларга адолат қилгани бўлади. Унутманг: бошлиқ адолат қилишни истамаса, қўл остидагилари бўйинсунишни истамайди.

Шахснинг ўзидан юқоридаги кишига адолати унга чин кўнгилдан итоат қилиши, ёрдамини аямаслиги, садоқат кўрсатиши билан бўлади.

Димоғдор, одобсиз бўлмаслик ва озор етказмаслик шахснинг ўзига тенг кишиларга адолатидир.

Қайтарамиз: адолат тўғрилиқдир, ҳақдан оғмаслиқдир. Куръони каримда бундай марҳамат қилинган: "Аллоҳ таоло сизга буюрганидек тўғри бўлинг!" (*Худ, 112*).

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир хайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ
Абдулазиз МАНСУР

Неъматилла ИБРОҲИМОВ

Аҳад ҲАСАНОВ

Зоҳиджон ИСЛОМОВ

Зоҳидилло МУНАВВАРОВ

Баҳодир КАРИМОВ

Абдураззоқ ЮНУС

Анвар ТУРСУН

Нуриддин ҲОШИМОВ

Муҳаммад Шариф ЖУМАН

Юсуфжон ИСҲОҚ

Эркин МАЛИК

Абдул Жалил ХЎЖАМ

(Бош муҳаррир ўринбосари)

Аҳмад Муҳаммад ТУРСУН

Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Матни

Райҳона ХОЛБЕК қизи

терди

Тарғибот-ташвиқот марказлари:

Андижон вилояти — 8.374. 224-34-04

Раҳбари Ўқтам ҳожи Умрзоқ

Фарғона вилояти — 8.373. 222-12-38

Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин

Сурхондарё вилояти — 8.376. 226-05-08

Раҳбари Низомиддин Чори

Манзилимиз:

700021 Тошкент шаҳри

Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;

Тел: 149-18-26, тел.факс: 144-36-53.

Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz

Интернет почтаимиз: admin@hidoyat.uz

Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 170.

Босишга 2006 йил 24 июлда рухсат берилди. Босмахонага 2006 йил 26 июлда топширилди. Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Алади 8000 нусха. 131-сон буюрма. «KOH1 NUR» МЧЖда босилди. Манзили: Тошкент, Машинасозлар мавзеи 4-уй.

Мақолалар хат орқали юборилганида исмлар тўлиқ
ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Бугуннинг гапи	
Отабек БОҚОНИЙ	
Муҳташам меъморий гулдаста	1
Таянч нуқта	
Зарур сифат	2
Мужда	
Исломиддин ЗУҲРИДДИНОВ	
Муфтийнинг Москвага сафари	6
Расул КАМОЛ	
Кутубхона голиб	6
Анвар САМАДОВ	
Тошкентда МДУ филиали	6
Файрат ЎЗБЕКОВ	
Муравват	7
Фулом КАРИМ	
Яссавийнинг ҳикматлар олами	
Ошиқлар бўстони	7
Тарих	
Усмонхон АЛИМОВ	
Қусам ибн Аббос	8
Насиҳат	
Фозил ЗОҲИД	
«Қуёшдек ўп юриб рухсори хок»	13
Олисларга саёҳат	
Аҳмад МУҲАММАД	
Тунис республикаси	16
Тарбия	
Моҳидил АБДУРАҲМОН	
Аёл ақлли, сабрли бўлса	18
Мерос	
ФАРИБИЙ	
Тавба айлаб, эмди тоат қилмасам бўлмас	19
Наҳий мункар	
Аҳмад НОСИР	
Яхши амаллар кушандаси	23
Шеърят	
Абдулҳамид ПАРДАЕВ	
Фикру ёдинг паноҳим	24
Абдумалик ИСОМИДДИН	
Ман ҳаммани кечирдим	24
Алишер НАЗАР	
Самоларга туташ йўл	25
Ибрат	
Тоҳир МАЛИК	
Ҳалол луқма	26
Тиббиёт бурчаги	
Сафар МУҲАММАД	
Туя сути	27
Мактубларда манзаралар	
Тўхтаҳон ДАВРОНОВА	
Мусулмоннинг иши	28
Акбар УСМОНОВ	
Ҳалол, шижоатли бўлайлик	28
Абдуқодир ШОКИР ўғли	
Оёқости қабристонлар	29
Болалар саҳифаси	
Умида АБДУҒАФФОР	
Чўмилаётган сув	29
Мунаввар олам	
Абдуқодир ГИЙЛОНИЙ	
Саодат ва шақоватнинг баёни	30
Қўлингиздан келади	
Жаҳонгир ҚУЧҚОРОВ	
Асалари боқишни истайсизми?	32

Ақида

Имоми Аъзам Абу ҲАНИФА

Абу-ал-Аъзам Абу-Муҳаммад

4

Пайгамбарлар бу дунёда бошқалардан фазилатлидирлар. Зеро, улар халқ йўлбошчилари ва Аллоҳнинг ишончли бандаларидир. Аллоҳга ибодатда, Ундан қўрқишда, машаққат ва оғирликларга чидашда ва дош беришда ҳеч ким уларга тенг келолмайди. Яна Аллоҳнинг изни билан одамлар пайгамбарлар туфайли фазилатга эришганлар.

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

"Узоқ муддатли таъсир" режаси

Бутун дунёда АҚШ ташқи сиёсатидан норозилик кайфияти кучайиб бораётгани боис Жорж Буш маъмурияти ўнта мусулмон давлат аҳолисига "узоқ муддатли (стратегик) таъсир ўтказиш" назариясини ишлаб чиқмоқда.

10

Наҳий мункар

ГУНОҲЛАРДАН
САҚЛАНАЙЛИК

14

Азада уввос солиб йиғлашлар, ўликни ортиқча мадҳ этишлар, юзларига уриб, ёқа йиртиб, соч юлишлар динимизда қайтарилган ишлардир, қазою қадарга норозилик ва мусибатга сабрсизликдир.

Қуръон ва фан

ОД ҚАВМИГА ТЕТКИШНИ
ШАҲАР ҚОЛДИҚЛАРИ

Шу йил апрел ойида Саудия Арабистонига чегарасига яқин жойда жуда йирик гавдали инсоннинг қабри, суяклари топилди. Газ заҳираларини излаш мақсадида қазиишлари олиб бораётган муҳандислар тасодифан бу суякларга дуч келиб қолишди.

21

Имоми Аъзам Абу ҲАНИФА

Ал-ашшум ва ал-муфтаашшум

(Устоз ва шогирд)

Шогирд:

— Устоз, агар илмим саёзлигини ва раъйим заифлигини билмаганимда, хузурингизга келмаган бўлардим. Мендан сизга ёқмайдиган хатти-ҳаракат содир бўлган ёки оғирлик ўтган бўлса, мени койиманг. Зеро, беморни даволаш оғирлиги табибга, кўзи ожизнинг оғирлиги кўзи очикқа тушади. Худди шунингдек, олим саводсиз одамнинг оғирлигини кўтариши лозим. Баъзи сўзларни жоҳил одам эшитса, унга ёқмаслигини, унга ётиги билан тушунтирилса, қаноат ҳосил қилишини англадим. Имон, тасдиқ, маърифат, яқийн ва иқрорни жуда яхши тушунтирдингиз. Энди айтинг-чи, бизнинг имонимиз фаришталар ва пайғамбарлар имонлари каби деб қандай айта-миз. Шубҳасиз, уларнинг бизлардан кўра Аллоҳга итоатлироқ эканларини биламиз-ку!

Устоз:

— Сен фаришталар ва пайғамбарларнинг биздан кўра Аллоҳга итоатлироқ эканларини билибсан. Мен сенга, имон амал эмас, деган эдим. Бизнинг имонимиз ҳам уларнинг имонлари каби-дир. Чунки биз ҳам улар каби Аллоҳнинг яккаю ягоналигини, Унинг парвардигорлигини, Унинг қудратини ва Ундан келган барча нарсаларни тасдиқ қилганмиз. Шунинг учун имонимиз фаришта ва расулларнинг имонлари каби деймиз. Анбиё ва расуллар ҳам уларни тасдиқлаганлар. Фаришталар кўриб имон келтирган барча нарсаларга биз кўрмасдан туриб имон келтирганмиз.

Шогирд:

— Устоз, Аллоҳ сизни нажот топганлардан қилсин! Айтганларингиз ғоят гўзал. Бизнинг имонимиз, тасдиқимиз ва жазмимиз фаришталарникидек экани менга аён бўлди. Айтинг-чи, улар нега бизга нисбатан Аллоҳдан қўрқадиганроқ ва Унга итоатлироқлар? Баъзи жоҳиллар бирор банданинг хатосини ё мусибат етганида бесабрлигини ёки душмандан қўрққанини ёки ҳою ҳавасга берилганини кўрганида, бу ҳол яқийн заифлиги деб айтишади. Бу гапни қаердан олишган?

Устоз:

— Жоҳилларнинг яқийн заифлиги тўғрисидаги гапларига келсак, улар яқийннинг тафси-рини билмаганларидан шундай айтишади. Яқийн бир нарсани ҳеч иккиланмай қатъий билмоқлик-дир. Имон келтирганларнинг бирортаси гуноҳ қилса ҳам, Аллоҳнинг ягоналигига, Унинг китобларига, Унинг фаришталарига шак-шубҳа қилмайди. Биз одамларнинг ҳолатини ўзимизнинг ҳолатимизга қиёслаймиз. Биздан хато ўтиши, бошимизга бирор мусибат етганида бесабрлик қили-

шимиз, душмандан қўрқшимиз мумкин. Аммо ҳеч қачон бизнинг қалбимизда Аллоҳга ва Ундан келган барча нарсаларга шубҳа туғилмайди. Биз бошқаларни ҳам ўзимиздай деб ўйлаймиз.

Ҳа, фаришталар, пайғамбарлар бизга нисбатан Аллоҳдан қўрқувчироқ ва Унга биздан кўра итоатлироқдирлар, бунинг бир неча сабаблари бор:

1. Улар пайғамбарлик ва расуллик билан сийланганларидек, Аллоҳдан қўрқиш, рағбат, олий хулқларда ҳам бошқалардан ортиқ қилинганлар.
2. Пайғамбарлар фаришталарни ва ажойиботларни кўрганлар. Биз кўрмаганмиз.
3. Пайғамбарлар гуноҳ ишлардан сақланишган.
4. Пайғамбарлар гуноҳкорлар бошига тушаётган жазони кўриб туришар эди. Бу ҳолат ҳам уларнинг гуноҳ ишлардан тийилишларига сабаб бўлган.

Шогирд:

— Устоз, сизнинг гапларингизни тушундим. Сиз ҳақиқатни айтяпсиз. Сиз менга баён этганингиз яқийнимиз, хавфимиз ва журъатимиз пайғамбарларнинг шундай хислатларидан қандай фарқ қилишини қиёслаб тушунтириб беришингизни жуда истар эдим. Агар жоҳил ишининг оқибатини ўйласа ва ўрганишни истаса, унга тушунмаган бир ишни қиёслаб тушунтирсангиз, тез тушуниб олишга имкони бўлади.

Устоз:

— Ҳа, қиёс ҳақида сўраб тўғри қилдинг. Зеро, ҳар бир илм толиби шериги билан дарсини музокара қилаётганида уни тушуна олмай қолса, ундан қиёслаб беришини илтимос қилади. Билгинки, тўғри қиёс ҳақни изловчининг ҳаққини рўёбга чиқаради. Қиёс ҳақдор томонида тўғри ва рост гувоҳликка ўтаётган адолатли шоҳидга ўхшайди. Жоҳил одамлар ҳақни инкор қилмаганида, олимлар қиёс ва қиёслаш усулини ишлаб чиқмаган бўлур эдилар.

Бизнинг яқийнимиз ва фаришталарнинг ва пайғамбарларнинг яқийнлари бир бўлса-ю, уларнинг қўрқуви бизнинг қўрқувимиздан ортиқ бўлишининг қиёсини ишташга келсак, буни иккита бир хил сузиш маҳоратига эга бўлган кимсалар серсув ва тезоқар дарё ёқасига келиб, улардан бири сувга тушишдан қўрқмайдиган, иккинчиси қўрқадиган бўлганига ёки бир хил дардга чалинган икки беморга бир хил аччиқ дори берилаганида, улардан бири уни ичишдан қўрқмагани, иккинчиси эса қўрққанига қиёсла-са бўлади.

Шогирд:

— Яхши тушунтирдингиз, устоз. Бизнинг имонимиз пайғамбарларникидек бўлса, имонларимизнинг савоблари ҳам бир хил эмасми? Агарда бир хил бўлса, у вақтда пайғамбарларнинг биздан афзалликлари нимада? Дунёда имонларимиз тенг бўладиган бўлса, охиратда ҳам имон савобида тенг бўлишимиз керак. Агарда имонимиз савоби охиратда уларникидан кам бўлса, яъни имонимиз тенг бўлса-ю, бизга уларникидан кам савоб берилса, зулм бўлиб қолмайми?

Устоз:

— Сен масалани жуда жиддийлаштириб юбординг. Фатвода эҳтиёт бўл! Бизнинг имонимиз пайғамбарларнинг имони каби эканини билмайсанми? Зеро, биз ҳам улар имон келтирган нарсаларга имон келтирганмиз. Аммо улар имонлари ва ибодатлари савобида биздан кўра ортиқдир. Чунки Аллоҳ уларни пайғамбарлик билан бошқалардан афзал қилганидек, уларнинг сўзларини ҳам, ибодатларини ҳам, уйларини ҳам, иқомат қиладиган жойларини ҳам, барча ишларини ҳам бошқаларникидан афзал қилган. Аллоҳ бизнинг савобимизни уларники билан баробар қилмагани зулм эмас. Зулм бизнинг савобимизни камайтириб, ранжитганида бўлар эди. Аллоҳ бизнинг ҳақимизни камайтирмай беради, шунинг учун зулм бўлмайди. Пайғамбарлар бу дунёда бошқалардан фазилатлидирлар. Зеро, улар халқ йўлбошчилари ва Аллоҳнинг ишончли бандаларидир. Аллоҳга ибодатда, Ундан кўрқишда, машаққат ва оғирликларга чидашда ва дош беришда ҳеч ким уларга тенг келолмайди. Яна Аллоҳнинг изни билан одамлар пайғамбарлар туфайли фазилатга эришганлар. Пайғамбарларга, уларнинг дуолари шарофати ила жаннатга кирадиган бандаларнинг савоблари билан тенг савоб ҳам бўлади.

Шогирд:

— Аллоҳ сизни жаннат билан сийласин, устоз. Ҳақни баён этдингиз. Аллоҳ ширкдан бошқа яна қандай гуноҳлар учун бандаларни азоблашини биласизми? Ё гуноҳларнинг ҳаммаси мағфират қилинади деб ўйлайсизми? Ё уларнинг баъзилари мағфират қилинади деб ўйласангиз, айтинг-чи, улар қайсилари?

Устоз:

— Мен Аллоҳнинг бандани ширкдан бошқа гуноҳ учун азоблашини билмайман. Аллоҳ таолонинг гуноҳкор аҳли қиблалардан бирортасини ширкдан бошқа гуноҳи учун азоблашига гувоҳлик беролмайман. Аниқ биламан, ширкдан бўлак баъзи гуноҳлар мағфират қилинади. Аммо улар қайсилигини билмайман. Чунки Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилган: **"Агар сизлар ман этилган гуноҳларнинг катталаридан сақлансангизлар, кичик гуноҳларингизни сизлардан ўчирурмиз..."** (Нисо, 31, мазмуни). Катта ва кичик гуноҳларнинг қай бирлари кечирилишини ва қай бирлари кечирилмаслигини билмайман. Аллоҳ ширкдан бошқа барча гуноҳларни мағфират қилса ажаб эмас. Зеро, Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилган: **"Албатта,**

Аллоҳ Ўзига ширк келтириш (гуноҳ)ни кечирмагай ва (лекин) ана шундан бошқа (гуноҳлар)ни Ўзи хоҳлаган бандаларидан кечирур..." (Нисо, 48, мазмуни).

Мен Аллоҳ таолонинг қайси бандани мағфират қилишни ва қайси бандани мағфират қилмаслигини ҳам билмайман.

Шогирд:

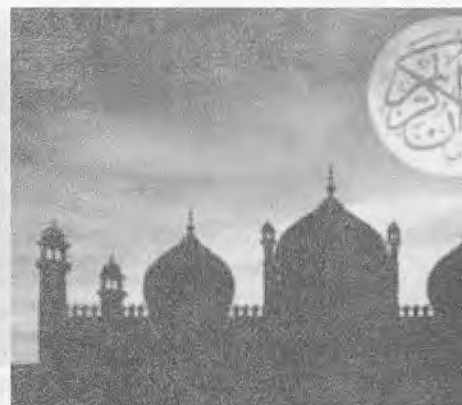
— Айтинг-чи, устоз, Аллоҳ таоло қотилни мағфират қилади ва бегонага бир қараганни азоблайди дея оласизми? Сизнинг назарингизда афв умид қилишда улар иккаласи ҳам бир хил даражада эмасми?

Устоз:

— Агар Аллоҳ қотилни мағфират қиладиган бўлса, бегонага бир қараган одам мағфират қилинишга ҳақли эканини биламан. Агарда бегонага бир қараганга азоб берса, қотил ундан кўра кўпроқ азобланишга лойиқдир. Чунки Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **"Албатта, Аллоҳ наздида (энг азиязу) мукаррамроғингиз тақводорроғингиздир..."** (Ҳужурот, 13, мазмуни). Бегонага бир қараган киши, одам ўлдирмаган бўлса, у қотилга нисбатан тақводорроқдир. Энди сен айтганингдек, уларнинг умидвор бўлиш масаласига келсак, менинг назаримда иккаласи тенг эмаслар. Менимча, кичик гуноҳ қилган одам катта гуноҳ қилган кишидан кўра умидворроқ.

Лекин мен иккаласининг ҳам охиридан кўрқаман. Аммо мен учун катта гуноҳ қилганнинг оқибати кичик гуноҳ қилганнинг охиридан хатарлироқ. Бунга қиёс келтирай. Икки кишидан бири денгизга ва иккинчиси кичик дарёга тушиди. Мен уларнинг иккаласи ҳам сувга ғарқ бўлиб кетишларидан кўрқаман ва иккиласининг ҳам нажот топишларига умид қиламан. Аммо шунга қарамай, мен кичик дарёга тушган кишига нисбатан, денгизга тушган кимсанинг ғарқ бўлишидан кўпроқ кўрқаман ва денгизга тушган кимсага кўра кичик дарёга тушган кимсанинг нажот топишига кўпроқ умид қиламан. Худди шунга ўхшаш, мен катта гуноҳ қилган одамнинг оқибатидан кўпроқ кўрқаман.

Гарчи мен иккала гуноҳкорнинг мағфират қилинишига умид қилсам ва уларнинг амалларига қараб оқибатидан кўрқсам ҳам, катта гуноҳ қилганнинг оқибати кичик гуноҳ қилганнинг оқибатидан кўрқинчлироқ, кичик гуноҳ қилганнинг оқибати катта гуноҳ қилганнинг оқибати-дан умидлироқдир.





МАМЛАКАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

Муфтийнинг Москвага сафари



Илгари хабар қилганимиздек, шу йилнинг 3—5 июл кунлари Россия пойтахти Москва шаҳрида Бутунжаҳон дин арбоблари йиғини бўлди. Йиғинда дунёнинг қирқ

тўққиз мамлакатидан икки юздан зиёд вакиллар иштирок этишди. Анжуманда Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромов ҳам қатнашди ва сўзга чиқди.

Йиғинда эронлик Оятуллоҳ Муҳаммад Али Тасхирий, Исроил бош раввини Йона Мецгер, Камбожа патриархи Теп Вонглар Ислоом, яҳудий, будда динлари вакиллари сифатида долзарб масалаларга тўхталиб ўтишди. Жумладан, Оятуллоҳ Тасхирий динни турли хил сохта йўналишлардан ҳимоя қилиш, ўзаро биродарлик ҳақида куюниб гапирди.

Турли мамлакатлардан келган дин арбоблари тўрт даврага бўлинган ҳолда мулоқотлар ўтказишди. Йиғин якунида давлат бошлиқлари, диний жамоалар ва дунёдаги барча ҳурфикрли одамларга мурожаатнома қабул қилинди.

Дин арбоблари саммити кунлари Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромов Ислоом конференцияси ташкилоти Бош котиби ўринбосари, муфтий Иззат Комил, Баҳрайн Давлати Бош вазири ўринбосари, дин ишлари вазири шайх Абдулла Холид ал-Халифа ва Сурия Араб Республикаси бош муфтийи Аҳмад Бадриддин Хассун билан суҳбатда бўлди.

Исломиддин ЗУҲРИДИНОВ

Кутубхона голиб

Фарғона вилояти кутубхонасининг ҳазинаси янги адабиётлар билан бойиди. Кутубхонага умумий қиймати уч ярим минг евро бўлган бадиий асарлар, қомуслар, лугатлар ва маълумотномалар тақдим этилди.

Ушбу кутубхона Германия ташқи ишлар вазирлиги ва Гёте институти ташкил этган ва 97 кутубхона иштирок этган "Одамлар ва китоблар" халқаро танловида қатнашиб, голибликни қўлга киритди. Танлов шартларига кўра голибларга уч йил давомида қиймати ўн минг евро бўлган турли китоблар етказиб берилади.

Расул КАМОЛ

Бухорога зиёрат

"Ҳомийлар ва шифокорлар йили" давлат дастури доирасида Тошкент, Сирдарё, Наманган вилоятларида яшаётган бир гуруҳ ногиронлар Бухорои шарифни зиёрат қилишди.

Улар кўҳна Бухоронинг Баҳоуддин Нақшбанд, Саййид Мир Қуллол зиёратгоҳлари, Ситораи Моҳи Хоса, Лаби Ҳовуз, Арк, Гиждувон шаҳридаги Абдулҳолиқ Гиждувоний меъморий мажмуаларида бўлишди.

"Туркистон пресс"

Шошилинч тиббий ёрдам муаммолари

Урганчда Хоразм вилоят ҳокимлиги, республика соғлиқни сақлаш вазирлиги ва республика шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш илмий маркази ташкил этган тўртинчи илмий-амалий анжуман ўтказилди.

Ҳозир шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш марказининг вилоятларда ўн иккита, туманларда эса бир юз етмишта бўлими бор. Уларда эллик мингдан ортиқ малакали шифокор, ҳамшира ишлайди. Анжуманда марказ шифокорлари ўтказган бир юз эллик мингдан ортиқ жарроҳлик амалиёти мутахассислар томонидан муҳокама қилинди, баҳоланди.

Шошилинч тиббий ёрдам тизимни замонавий асбоб-ускуналар билан тўла таъминлаш, айниқса, бу соҳада халқаро илмий-амалий ҳамкорликни янада ривожлантириш масалалари анжуман иштирокчиларининг диққат марказида бўлди.

Шавкат ХУДОЙБЕРДИЕВ

Тошкентда Москва университети филиали

Ўзбекистон ва Россия мамлакатлари илм аҳли ўртасидаги ҳамкорлик изчил давом этмоқда. 2005-

2006 ўқув йилида ҳамюртларимизнинг Россия олий ўқув юрларида магистратура, аспирантура ва бошқа таълим муассаларида таҳсил олишлари учун 140 та стипендия ажратилган эди. Энди эса Михаил Ломоносов номидаги Москва давлат университетининг Тошкент филиали ташкил этилиши юртимиз ёшлари учун яхши имконият бўлди.

Беш юздан ортиқ ўринга мўлжалланган филиалда икки факултет янги ўқув йилидан иш бошлайди.

Анвар САМАДОВ

Мурувват

Орамизда кўнгли ярим, мурувватга муҳтож инсонлар йўқ эмас. Жамоат ёрдами, теваракдагилар меҳри билан уларнинг ғам-ҳасратлари барҳам топади.

Зомин тумани Ём қишлоғида жойлашган Араб Фозилов номидаги мурувват уйи қарамоғида уч юз нафар хотин-қиз, қирқ нафар ногирон бола бор. Ҳомийлар ва шифокорлар йилида мурувват уйининг моддий шароитлари яхшиланиб, даволанувчиларнинг кўнгли кўтарилди. Жиззах вилояти ҳокимлиги мурувват уйини таъмирлаш учун 450 милён сўм маблағ ажратди. Айни кезде қурувчилар таъмир ишларини якунига етказишяпти.

Туман жомеъ масжидлари, жумладан, "Исохон ота" жомеъ масжиди ходимлари ҳам бу ишга ҳолис ҳисса қўшишди. Улар даволанувчилар ҳолидан хабар олишиб, хайрия талбирлари ўтказишмоқда. Таъмирдан чиққан хоналарга янги гиламлар тўшалгани ҳаммани қувонтирди.

Файрат ҳожи ЎЗБЕКОВ

Яссавий ҳикматлари олами



но ва гўзал шаклларда ифода этилган. Бу ҳик-

матлар бизни умрнинг ҳар лаҳзасини беҳуда ўтказмай, яхши амаллар қилишга ундайди.

Яссавий ҳикматлари қўлёзмаларининг энг кўп нусхаси эса Ўзбекистон ФА Шарқшунослик институти хазинасида сақланади. Яқинда ушбу институт олимлари Туркистон шаҳридаги (Қозоғистон) Яссавийшунослик илмий-тадқиқот маркази ходимлари билан ҳамкорликда "Ҳожа Аҳмад Яссавий ҳикматларининг ЎЗР ФА Шарқшунослик институтида сақланаётган қўлёзмалари каталоги"ни чоп этишди.

Китобда Яссавий ҳикматлар китобининг жами 175 та қўлёзма нусхаси махсус рақамлар билан келтирилган. Энди қизиқувчилар муайян ҳикмат қайси қўлёзманинг қайси варағида эканини қийналмасдан топа олади. Бу нашр яссавийшуносликда янгиликдир. Иншааллоҳ, тез орада Аҳмад Яссавийнинг бизга маълум бўлмаган ҳикматлари топилиб, кўнгли мулкимиздан жой олса, ажаб эмас.

"Ошиқлар бўстони"



Шайх Худойдод ибн Тошмуҳаммад Бухорийнинг "Бўстонул муҳиббин" ("Аллоҳни севувчилар бўстони", XVIII аср охири) асари ҳам Шарқшунослик институти ходимлари, Аҳмад Яссавий номидаги қозоқ-турк университети ва Марказий Осиёни тадқиқ этиш франсуз институти ҳамкорлигида илк бор чоп этилди.

Бу асар туркий халқлар дини, маданияти, адабиётига оид ноёб ёдгорликдир. Асарнинг асосий матни икки бўлим (биринчи бўлим тўққиз фасл, иккинчи бўлим йигирма бир фасл)дан иборат. "Бўстонул муҳиббин" туркий ва арабий тилларида ёзилган. Асар Ислом арконлари ҳақида тушунча, шаръий ҳукмлар баёни, муаллиф яшаган даврдаги ихтилофли масалаларга оид хулосалар тариқатда зикруллоҳнинг турлари, жаҳрий зикрни бидъат бегувчиларга раддиялар каби муҳим мавзуларни қамраб олган. Асарда қардош халқлар маънавиятидаги муштарак жиҳатлар, ҳозир унутилган айрим урф-одатлар ҳақида ҳам қимматли маълумотлар, ёрқин манзаралар учрайди.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ

ҚУСАМ ИБН АББОС



Қусам ибн Аббос (розийаллоху анху) Расулulloҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам) амакилари Аббоснинг (розийаллоху анху) ўғлидир. Муовия ибн Абу Суфён халифалиги даврида Саид ибн Усмон билан бирга Мовароуннаҳр фатҳида қатнашган, Самарқандда шаҳид бўлган.

Қусам ибн Аббоснинг онаси Лубоба Кубро (Уммул Фазл) мўминлар онаси Маймуна бинти Ҳориснинг синглиси эди. Ул муҳтарама Аббос ибн Мутғалибга олти ўғил туғиб берган. Улар қуйидагилар: Фазл, Абдуллоҳ, Убайдуллоҳ, Қусам, Маъруф ва Абдурахмон.

Айтишларича, Қусам ибн Аббос уйларида чикиб, масжид томонга йўл олсалар, одамлар буни у кишидан таралган муаттар ҳиддан дарҳол фаҳмлашар экан. Оталари Аббос Қусамни болалик чоғларида эркалаб-ўйнатиб, бундай дер экан:

"Эй Қусамжон, эй Қусамжон, эй Қусам!

Қалби гуллар атрига ошиқ болам!

Сен ҳали гўдак, вале лол айладиңг

Қанча саҳро аҳлини, соҳибкарам!"

Қусам ибн Аббос болалигидаёқ Расулulloҳдан (соллаллоху алайҳи ва саллам) меҳр кўришга мушарраф бўлган. Бир куни Пайғамбаримизнинг уловларига миниб, Арафотдан қайтишларида Фазл ибн Аббосни олдиларига, Қусам ибн Аббосни эса ортларига мингаштириб олганлари ривоят қилинади. Яна бир ривоятда эса бундай дейилган:

«Бир куни жаноб Расулulloҳ (соллаллоху

алайҳи ва саллам) уловларини минганларича ўйнаб юрган бир гуруҳ бола орасига кириб бордилар, улар ичида Убайдуллоҳ ибн Аббос ва Қусам ибн Аббос ҳам бор эдилар. Шунда ул зот одамларга: "Манавини, яъни Убайдуллоҳни олд томонимга ўтқазиб қўйинглар", деган эдилар, уни Пайғамбаримизнинг олд томонларига ўтқазиб қўйишди, кейин Қусамни кўрсатиб: "Манавини орт томонимга ўтқазиб қўйинглар", деган эдилар, уни орт томонларига ўтқазиб қўйишди».

Ривоят қилинишича, Уммул Фазл — Лубоба Кубро бундай деган: «Эй Расулulloҳ, мен бир туш кўрдим. Унда аҳли байтингиздан бири менинг уйимда (ёки бағримда) эмиш". Шунда ул зот: "Иншааллоҳ, Фотима бир ўғил кўрар экан, унга ғамхўрлик қилгин", дедилар».

Кейин Фотима Хусайнни туғди, Расулulloҳ уни Уммул Фазлга топширди, Лубоба Кубро уни Қусам ибн Аббос эмаётган кўкраклари сути билан эмизди.

Ривоят қилинишича, Қусам ибн Аббос халифа Али ибн Абу Толибнинг (розийаллоху анху) Маккадаги омили (солиқ йиғувчиси) бўлиб ишлаган.

Абу Солих: "Мен Қусам ибн Аббоснинг бундай деганини эшитдим", дейди:

"Чин биродар — дардингга ҳамдard киши,

Тарк этар ул кез сени номard киши.

Кимки ёнингда эмас ғам чоғида,

Ул биродар бўлмағай, муртад киши".

Қусам ибн Аббос тадбирли, саховатли киши бўлган. Ҳишом ибн Исом ал-Килобий бундай ривоят қилади: "Мен Қусам ибн Аббос ибн Мутталибнинг ҳузурига тез-тез кириб, у ерда шеър ўқиб турар эдим. Бир кун одатдагидек Қусамнинг ҳузурига кириш ниятида ичкарига қараган эдим, унинг шоҳона зар чопон кийиб олганини кўрдим. Шунда ўзимча унинг нарҳини юз динар деб баҳоладим. Кейин ортимга, даҳлизга қайтдим-да, у ерда тўрт байт шеър битгач, Қусамнинг ҳузурига кириб, дудуқлана-дудуқлана уни ўқишга киришдим. Қусам бундан ҳайрон бўлиб: "Эй Ибн Исом! Мендан не содир бўлди, дудуқланаётирсан?" деди. Мен унга: "Эй Расулulloҳ амакиларининг ўғли! Мен кеча бир туш кўрган эдим, ҳозир дилим ўша билан машғул бўлди", дедим. Қусам: "Қандай туш кўрдинг?" деди. Шунда мен бир байт ўқидим:

**Мен Абу Жаъфарни кўрдим, туш эди, ёдда ҳамон,
У менга кийдирди бир шоҳона, янги зар чопон...**

Кейин у зар чопони энги билан менга: "Бери кел!" деган маънода ишора қилди. Ёнига бордим. "Буни эгнимдан ечиб ол!" деди. Мен уни ечиб олдим. Сўнг қарасам, у зар чопон остидан бир кўйлак кийиб олибди, ўзимча унинг нарҳини эллик динар деб баҳоладим-да: "Аллоҳ таоло сени камбағал қилиб қўйишимни истамаган шекилли?! Тўғриси айтсам, тушимда бир кўйлак ҳам кўрган эдим-у, лекин унутибман", дедим.

Қусам бу гапимни эшитгач, кулиб, гуломига деди: "Менга иккита оддий, эскирган кийим келтир!" Гулом иккита оддий, эскирган кийим келтиргач, Қусам иккаласини кийиб олди-да, устидаги қимматбаҳо кўйлакни ечиб, уни ҳам, зар чопонни ҳам менга инъом қилди. Қимматбаҳо кўйлак ҳам, зарчопон ҳам меники бўлгач, унга: "Аллоҳ сени камбағал қилиб қўйишимни истамаган шекилли? Сўз билан эришган ютуғим ҳар қандай мукофотдан ажабтурдир", дедим. Шунда Қусам: "Буни қандай тушуниш керак?" деди. Мен унга: "Бундан буён ҳар сафар тунда бирор туш кўрсам, тонг отиши биланоқ унинг таъбирини сенга айтаман", дедим. Шунда у: "Субҳоналлоҳ, сен тунда бир туш кўрасан-у, тонг отиши биланоқ келиб мени шилиб оласанми? Демак, сенга на Шом, на Ироқнинг тўқувчилари чидаш бермас экан-да! Лекин яна шундай туш кўришинг зарур бўлиб қолса, фақат бир бор ёзда

ва бир бор қишда кўргин! Башарти (биз тайин қилган вақтдан ташқари) яна шундай туш кўрадиган бўлсанг, ул ҳолда биз ҳам сенга атаб ана шундай бир «туш» кўриб қўюрмиз!", деди.

Абдуллоҳ ибн Аббосдан (розийаллоху анху) ривоят қилинишича, Қусам ибн Аббос ярадор бўлганида, вафоти олдиан: "Туғилган ерим вафот этаётган жойимдан нақадар узоқ. Маккада туғилиб, Самарқандда вафот этаётирман", деб айтган экан.

Ал-Қатабий бундай дейди: «Тафсир китоби муаллифи Абу Солиҳ: "Биз ҳеч бир она ўғиллари қабрларининг аббосийлардан бўлмиш Уммул Фазл ўғиллари қабричаларини туғилган ерларидан узоқлигини кўрмадик. Фазл Шомда, Абдуллоҳ Тоифда, Убайдуллоҳ Мадинада, Қусам Самарқандда вафот этди, Маъруф эса Ифриқияда ўлдирилди", дейди».

Қусам ибн Аббос дафн қилинган масжид деворларида (қуйидаги) ёзувлар бор эди: "Саид ибн Усмон (розийаллоху анху) ҳижрий 43 (милодий 662) йили Хуросонга келиб, Самарқанд дарвозасига яқинлашганларида ортларидан Қусам ибн Аббос етиб келдилар. Шунда Саид ибн Усмон Қусам ибн Аб-



босни орларидан тушириб, у кишига иззат-икром кўрсатдилар, ул кишининг ташрифларидан мамнун бўлдилар. Сўнг иккаласи биргаликда Самарқанддан ўтишиб, Усрушона томон йўл олишди, Сийракасга етишганида тўхтаб, бир неча кун туриб қолишди. Кейин Қусам ибн Аббос вафот этди. Саид ибн Усмон ва лашкарлар у кишига жаноза ўқишди. Сўнг Саид ибн Усмон Қусам ибн Аббоснинг тобулларини шаҳарга жўнатдилар".

Қусам ибн Аббоснинг қабри Шоҳизинда меморий мажмуида бўлиб, зиёрат қилинади.

ЎМИнинг Самарқанд вилоятидаги бош вакили
Усмонхон АЛИМОВ
тайёрлади.

¹Нажмиддин Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад Насафий. "Самарқандия" ("Ал-қанд фи зикри уламои Самарқанд"), "Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси", 2001 йил.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ



Францияда янги исломий ташкилот



Франциянинг икки юз нафардан ортиқ мусулмон арбоблари янги исломий ташкилот — Франция Мусулмонлари Бирлашмасини (ФМБ) тузиш ҳақида келишиб олдилар. Мазкур ташкилот мамлакат мусулмонлари орасида маърифий тарғибот олиб боради, амалларда мўътадил бўлиб, қонунларни ҳурмат қилиш, айна чоқда, мусулмонлик шарафини ҳам тўла-тўқис сақлаб қолишга чақиради. Шунингдек, ташкилот мамлакат мусулмонлари жамоаси манфаатларини ҳимоя қилади.

Янги ташкилотга Париж региони мусулмонлар гуруҳи президенти Тавфиқ Себтий раҳбар этиб тайинланди.

Ҳозир Францияда олти милён мусулмон яшайди. Бу ғарбий Оврупадаги энг нуфузли жамоалардан биридир.

France-Press

Бузуқи сайтлардан ҳимоя



"Ислом ва ҳуқуқ" диний гуруҳи интернет тармоғидаги беҳаё, бузуқи сайтлардан ҳимояланиш учун махсус дастур таклиф қилди. Бу дастур тармоққа киритиладиган саҳифаларни текширади ва шубҳалиларини тўхтатиб қолади.

Дастурнинг иш суръати анча тез бўлиб, шариатга кўра ҳаром тасвирлар жойлашти-

рилган бўлса, илк саҳифадаёқ сайтнинг очилиш жараёнини барбод этади. Бу дастурни олиш учун e-mail musds@mail.ru га буюртма жўнатиш кифоядир.

Фарзандлари вақтининг асосий қисмини катталарнинг назоратисиз, интернет саҳифаларини варақлаб ўтказадиган оилалар учун бундай дастур жуда фойдалидир. Интернетдаги ҳаром нарсалардан ҳимояланиш дастурини, диний эътиқодидан қатъи назар, истаган киши сотиб олиши мумкин.

Ijtihad

Эрдўғаннинг чақириғи



Туркия Бош вазири Ражаб Тоййиб Эрдўған Оврупа Кенгаши Парламент ассамблеяси ёзги сессияси иштирокчиларини исломофобия (Исломни ёмонотлиқ қилиш)-

ни, антисемитизм сингари, инсониятга қарши жиноят деб баҳолашга чақирди. "Биз антисемитизмни инсониятга қарши жиноят деб ҳисоблаймиз, исломофобияга нисбатан ҳам худди шундай муносабатда бўлишимиз керак", деди Туркия Бош вазири.

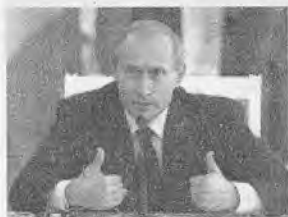
Эрдўған Туркия адолат ва тараққиёт партияси етакчиси сифатида Ғарб ва Ислом олами муносабатларида юзага келган дарзларни бартараф этишда баҳамжихат чора-тадбирлар кўриш заруратини таъкидлади. Унинг фикрича, бундай мутаносиб ҳаракатлар бўлиниш тобора чуқурлашаётган пайтда жуда ҳам муҳимдир. Эрдўған муам-

мони ҳал этиш воситаларидан бири сифатида томонларнинг ўзаро сабр-тоқатини мустаҳкамлашга чақирди.

"Ғарбда исломофобия ва ксенофобия кучаймоқда. Мусулмонлар орасида "Ислом олами гўё қуршовга олинган, диний қадриятлар талон-торож этиляпти" деган миш-миш тушунчалар тарқатилган. Бундай ҳол Ғарб ва Ислом оламини ўзаро душманга айлантириш хавфини туғдиради", дея таъкидлади Эрдўган Оврупа Кенгашида сўзга чиқиб.

Islam News

Путин "Тамаддунлар альянси"ни ёқлаб чиқди



Россия президенти Владимир Путин АҚШ бошлиқ "террорга қарши коалиция"га муқобил равишда "Тамаддунлар альянси"ни тузиш ташаббусини маъқуллади. Туркия президенти Аҳмад Наҳот Сезар билан музокара-лар чоғида Путин шу ҳақда маълум қилди.

"Шу муносабат билан Туркия ва Испаниянинг "Тамаддунлар альянси"ни тузиш тўғрисидаги ташаббуси нақадар муҳим эканини яна бир бор таъкидламоқчиман, — деди Путин. — Чунки бу альянс доирасида маданий ва диний ҳамжамиятлар ўртасида террор ва қўпоровчиликка қарши кураш бўйича самарали алоқалар ўрнатиш режалаштириляпти".

РИА "Новости"

"Узоқ муддатли таъсир" режаси



Бутун дунёда АҚШ ташқи сиёсатидан норозилик кайфияти кучайиб бораётгани боис Жорж Буш маъмурияти ўнта мусулмон давлат аҳолисига "узоқ муддатли (стратегик) таъсир ўтказиш" назариясини ишлаб чиқмоқда. Шу мақсадда ҳозир махсус ходимларни тайёрлаш ишлари бошлаб юборилган. Улар мусулмон мамлакатларида Америка қадриятлари, америкача

турмуш тарзини тарғиб этиш билан шуғулланишади.

АҚШ давлат котибининг жамоат дипломатияси масалалари бўйича ўринбосари, Бушнинг кўпйиллик ишончли вакили ва маслаҳатчиси Карен Хюз айтишича, мусулмонлар орасида "америкача қадриятларни тарғиб этиш" учун машҳур спортчилар, сиёсатчилар, фан, санъат ва дин арбоблари ва бошқа "обрўли" кишилар сафарбар этилади. Фақат, бу иш кўнгилли равишда олиб бориладими ёхуд "миссионерлар" фаолияти учун ҳақ тўланадими, Хюз бу ҳақда маълум қилмади.

"Узоқ муддатли таъсир ўтказиш" учун, му-тахассислар фикрича, энг аввало, Яқин Шарқда, Жанубий-Шарқий ва Марказий Осиёда жойлашган, жумладан, Миср, Малайзия, Индонезия, Афғонистон каби кўплаб мамлакатлар кўз остига олинган.

Islamonline.net

Ямандаги етимларга ёрдам



Қашшоқ мамлакатларга шошилинч инсонпарварлик ёрдами кўрсатиш ва ижтимоий лойиҳаларни амалга ошириш билан шуғулланувчи Халқаро Islamic Relief

ноҳукумат ташкилоти Ямандаги етимларга ёрдам бериш дастури бошланганини эълон қилди. Ташкилотнинг етимларга ёрдам лойиҳаси мувофиқлаштирувчиси Интисор Аҳмад айтишича, ташкилот дунёдаги қашшоқ мамлакатларнинг болалари яхши яшаши учун кўлидан келган ҳамма ишни қилишга тайёр.

Ташкилот шу йили Ҳабашистоннинг ўзида уч юз болага ёрдам кўрсатди. Уч йил мобайнида минглаб етимга кўмак тариқасида бир милёнга яқин ҳабаш бирри сарфланди.

Allafrica.com

Марселда улкан масжид қуриляпти

Франсиядаги йирик шаҳар — Марсел мусулмонлари ҳаётида муҳим воқеа бўлди: порт шаҳри аҳолисининг 25 фоизини таш-



кил этувчи мусулмонлар кўп йиллик баҳс-мунозаралардан сўнг ниҳоят улкан масжид қуриш имконига эга бўлишди. Марсел ҳокими Жан Клод Годен шаҳар

маъмурлари масжид қурилиши учун ер майдони ажратганини расман эълон қилди.

Бир оз кечиккан бўлса ҳам, Марсел маъмурларининг қарорини долзарб деб ҳисоблайман, деди у. Шу муносабат билан ҳоким Франциянинг Париж, Лион, Страсбург ва бошқа шаҳарларида ҳам катта-катта масжидлар қурилганини эслатди.

Таассуфки, ҳозирги пайтда Марсел мусулмонлари намоз ўқиши учун масжидлар етарли эмас. Шаҳарда ишлаб турган олтмиш икки масжид ва намозхоналарда ўн уч минг мусулмон ибодат қила олади, холос. 200 мингдан зиёд марселлик мусулмонларга бу камлик қилади.

Шаҳар ҳокимияти қарорига кўра, масжид ва Ислом маркази қуриш учун 8 минг квадрат метр ер майдони ажратиб берилди.

Islam Online

Исломий суғурта равнақи

Индонезиядаги Жасинда давлат суғурта ширкати раҳбари Деви Пужиястути шариат асосида ишлаётган "Жасинда такафул" тармоғи фаолиятига уч йил тўлиши муносабати билан баёнот берди. Баёнотда у исломий суғуртанинг нафақат мусулмонлар, балки бошқа динлар вакиллари орасида ҳам оммалашиб бораётганини таъкидлади. Унинг сўзларига кўра, 2003 йил охирида мазкур тармоқда суғурта тўловлари 1,3 миллиард рупий, 2004 йили 8,5 миллиард, 2005 йил бу кўрсаткич 10,27 миллиард индонез рупийини ташкил этган.

Islamnews.ru

"Олтин минбар" халқаро кинофестивали

Шу йил 10—17 сентябр кунлари Татаристон пойтахти Қозон шаҳрида "Олтин минбар" II халқаро исломий кинофестивал бўлиб ўтади. "Диний бағрикенглик ва сиёсатни тўғри тушуниш" — фестивалнинг шiori шундай.

Мазкур фестивалнинг мақсади мусулмон киночиларининг ижодий ютуқларини намойиш этиш, Русия ва жаҳон халқларида Ислом, мусулмонлар тўғрисида ҳаққоний тасаввурлар пайдо қилиш, шунингдек, динимизнинг маънавий-ахлоқий, маданий қадриятлари, гўзал анъаналарини тарғиб этишдан иборат. "Олтин минбар" фестивалида фақатгина мусулмонлар эмас, балки исломий маданият, динимиз тарихи, Исломнинг тинчликсевар ғояларини акс эттирувчи филмлар ишлаган бошқа дин вакиллари ҳам қатнашишлари мумкин.

Фестивалда иштирок этиш учун шу кунгача ўттизга яқин мамлакатдан элликдан ортиқ филм тақдим этилди. Улар орасида Миср, Сурия, Ўрдун, Саудия Арабистони, Индонезия, Жазоир ва бошқа мусулмон давлатлари, шунингдек, АҚШ, Буюк Британия, Франция, Ҳиндистон, Австрия, Австралия, Греция киночиларининг асарлари бор.

Буюк Британия, Германия, Эрон ва Ру-



сия режиссёрлари, кинотанқидчилари ҳозирданок фестивал ҳайъатининг аъзолари бўлишди. Фестивалга келган асарлар "Ижро этилган филм", "Хужжат-

ли филм" ва "Мультифилм" номли уч йўналишда намойиш қилинади ва мукофотларга тавсия этилади. Уч йўналишда ҳам энг яхши филмга "Олтин минбар" мукофоти берилади.

Эслатиб ўтамиз: "Олтин минбар" I халқаро кинофестивали 2005 йил сентябр ойида Қозон шаҳрида ўтказилган эди. Унда жаҳоннинг йигирмадан ортиқ мамлакатидан суратга олинган бир юз элликдан зиёд филм намойиш этилди. Фестивалнинг махсус, биринчи мукофоти "Мусулмон" филми учун режиссёр Владимир Хотиненкога, бош мукофот "Сеҳргар" филми учун озарбойжонлик Оқтой Мир Қосимга, яна бир махсус мукофот Абу Ҳомид Фаззолий ҳақидаги "Саодат кимёғари" асари учун британиялик режиссёр Овидий Салазарга берилган эди.

Intertat.Ru



шу. Агар у оёқ остида хор бўлса-да, Худо яратган махлуқ, унинг жонини оғритма.

Мартаба-мақом ҳам бир куч, илоҳий неъмат ҳисобланади. Унинг шукри камтарликдир. Камтарин инсонни Парвардигор азиз қилади, даражасини юксалтиради. Юқори мартабага, олий мақомга эришган киши пастдагиларга мунис-меҳрибон бўлса, фазилати ортади.

**Муяссар бўлса тилладан санга тахт,
Ўзингдин пастга зинҳор аймагил сахт.²**

**Агар берса жаҳон султонлиги даст,
Киши ўз ҳолини билмак керак паст.**

**Агар чандики ўрнинг бўлса афлок,
Қуёшдек ўп юриб рухсори хок.**

"ҚУЁШДЕК ЎП ЮРИБ РУХСОРИ ХОК"

(Сўфи Оллоёр байтлари талқини)

Сўфи Оллоёрнинг "Саботул ожизин" асари бошдан-оёқ камтарлик нафаси, шикасталик руҳи билан суғорилган. Ҳақиқатда ҳам киши ўзини мақтагани ёки мақтатгани билан улуглик мақомга эриша олмайди. Улуглик камтарликдадир.

Бандадаги жисмоний ва маънавий куч-қувват Аллоҳ таолонинг неъматидир. Ҳар икки куч соҳиблари ҳам доимо ожизларга шафқат, марҳамат кўрсатишлари зарур. Буни Сўфи Оллоёр бундай ифодалайдилар:

**Тараф мўри¹ ва санда қуввати фил,
Мусулмонлигга анга марҳамат қил.**

**Агарчи ул оёғ остидадир хор,
Худо махлуқидир, оғритма зинҳор.**

Мухтасар шарҳ:

Қаршингдаги киши чумоли янглиғ жисмонан заиф бўлиб, сенинг қувватинг филдек бўлса ҳам, унга марҳамат қил — мусулмонлик йўриғи

Бу байтларнинг маъзини чақиш қийин эмас. Агар жаҳонга султон бўлсанг ҳам, камтарликни қўлдан берма. Мабодо осмонда юксак бир жой топган бўлсанг, қуёш янглиғ, ернинг юзини ўп. Энг муҳими, пурҳикмат ўғитларга амал қилишдадир. Уларда маснад-мартаба билан гурурланмасликка, ўзини бошқалардан баланд қўймасликка даъват қилиняпти:

**Тилла тахтнинг устида ўтирмақ
сенга муяссар бўлса,**

**Ўзингдан пастдаги кишига
зинҳор қаттиқ гапирма.**

"Камтарга камол, манманга завол" деган халқ мақоли ҳазрати Сўфи Оллоёрнинг юқоридаги сўзларига ҳамоҳанг. Камтарлик, ҳалоллик, меҳр-шафқат Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) суннатларидир. Такаббурлик, яъни, манманлик эса шайтоннинг феъли. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) Сарвари олам бўлдилар. Шайтон эса малъун. Шайтонга эргашган кибру ҳаволи, шаккок, зolim шахслар залолат аҳлидандир, уларнинг оқибатлари ҳалокатлидир. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) суннатларига эргашган мўминлар дунё ва охираат саодатига мушаррафдирлар.

Фозил ЗОҲИД

¹Тараф мўри — қаршингдаги чумоли.

²Аймагил сахт — қўполлик қилма.

ГУНОҲЛАРДАН САҚЛАНАЙЛИК

Ёмон қўшничилик

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло ўз Китобида қўшниларга яхшилик қилишга буюриб, бундай деган: "Аллоҳга бандалик қилинглари ва Унга ҳеч нарса ни шерик қилманглари! Ота-онангизга ҳамда қариндош-уруғ, етим ва мискинларга, қариндош қўшни ва бегона қўшнига, ёнингиздаги ҳамроҳингизга, йўловчи мусофирга ва қўлларингиздаги қўлларингизга яхшилик қилинглари. Албатта, Аллоҳ мутакаббир-мақтанчоқ кимсаларни севмайди" (*Нисо, 36*).

Қўшниларнинг ҳаққи жуда улуғ. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) дедилар: "Аллоҳга қасамки, мўмин эмас, Аллоҳга қасамки, мўмин эмас, Аллоҳга қасамки, мўмин эмас!" "Ким, ё Расулуллоҳ?" дейишган эди, "Ёмонлигидан қўшниси тинч-омон бўлмаган кимса", деб жавоб бердилар (*Бухорий ривояти*).

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) қўшнининг яхшилаши ё ёмонлашини кишининг яхши ёки ёмон эканига ўлчов қилиб белгилаганлар. Абдуллоҳ ибн Масъуд (розийаллоҳу анҳу) дедилар: «Расулуллоҳдан бир киши: "Ё Расулуллоҳ, яхшилик ё ёмонлик қилганимни қандай билсам бўлади?" деб сўради. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): "Қўшниларинг "яхши қилибсан" дейишса, яхши иш қилган, "ёмон қилибсан" дейишса, ёмон иш қилган бўласан", деб марҳамат қилдилар» (*Аҳмад ривояти*).

Қўшнига озор беришнинг ҳар хил кўринишлари бор. Масалан, ўртадаги муштарак деворга ёғоч қоқтирмаслик, баланд иморат солиб, қуёш ё ҳавони тўсиб қўйиш, қўшнисининг ҳовлисига қаратиб дераза очиб кузатиш, радио-телевизор ё магнитофонларнинг товушларини баланд қилиб ёки тарақ-туруқ, бақир-чақирлар билан шовқин солиб, хусусан, уйку ва дам олиш соатларида, айниқса, ишдан кеч келиб, машина сигналани чалиб безовта қилиш, қўшни болаларни уриб-сўкиш, остонасига ахлат ташлаш кабилар шулар жумласидандир. Агар гуноҳ қўшнининг ҳаққига нисбатан содир этилган бўлса, у яна ҳам оғирлашади, уни содир этувчининг гуноҳи бир неча ҳисса ортиқроқ бўлади.

Қўшнисининг уйига бузуқ ниятда кирадиган хиёнаткор қўшниларга Қиёмат кунининг аламли азоблари етади, ҳолларига вой бўлади.

Васият орқали зарар етказиш

Шариатда бундай бир умумий қоида бор: "Бировга зарар бериш ҳам, зарар кўриш ҳам йўқ". Васият орқали шаръий меросхўрларидан бирортасига зарар етказиш бунга мисол бўлади. Бу ишнинг оқибати ҳақида Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай огоҳлантирганлар: "Ким бировга зарар етказса, Аллоҳ унга зарар етказди. Ким бировга қийин қилса, Аллоҳ унга қийин қилиб қўяди" (*Аҳмад ривояти*).

Меросхўрлардан бирортасини шаръий улушидан маҳрум этиш ёки унга шариатда кўрсатилган улушдан бошқача улуш васият қилиш ёки четга мероснинг учдан бир қисмидан кўпроғини васият қилиш кабилар васият билан зарар етказишнинг кўринишларидан ҳисобланади.

Ноҳақ лаънатлаш

Кўп одамлар аччиқланса, тилига эрк бериб юборади ва лаънатлашга тушади. Лаънатлаганида ҳам, кетма-кет ким ё нималигига қарамай, ҳатто ўзларини ҳам, фарзандларини ҳам лаънатлашга (қарғашга) ўтади. Айниқса, эр хотинини ёки, аксинча, хотин эрини лаънатлаши кўп учрайди. Буларнинг бари жуда хатарли мункар ишлардир. Бу ҳақда Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай деганлар: "Мўминни лаънатлаш уни ўлдирган кабилар" (*Бухорий ривояти*).

Хотинларнинг дўзахга киришларига уларнинг кўп қарғанишлари сабаб бўлишини Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) айтиб ўтганлар. Шунингдек, кўп қарғайдиганлар қиёмат кунини шафоат қилинмайди. Яна ҳам хатарлиси қарғовчи агар ноҳақ қарғавчи бўлса, қарғиши ўзига уради ва ўзини ўзи қарғавчи бўлади, Аллоҳнинг раҳматидан ўзини маҳрум этган бўлади. "Падарингга лаънат!" дейиш осон, лекин бунинг азоби кўп қийин, эҳтиёт бўлинг!

Мусибат етганида овоз чиқариб йиғлаш

Азада уввос солиб йиғлашлар, ўликни ортиқча мадҳ этишлар, юзларига уриб, ёқа йиртиб соч юлишлар динимизда қайтарилган ишлардан саналади ҳамда қазою қадарга норозилик ва мусибатга сабрсизликдан далолат беради.

Абдуллоҳ ибн Масъуд (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Пайғамбар (алайҳиссалом) дедилар: "Юзларига урадиган, ёқаларини йиртадиган ва жоҳилият дуоларини қиладиган кимса биздан эмас"» (*Бухорий ривояти*). Яна дедилар: "Дод-вой қилиб йиғловчи аёл ўлғунига қадар тавба қилиб қолмаса, қиёмат куни қизиган мумдан либос ва кўтирдан кўйлак кийган ҳолда турғизилади" (*Муслим ривояти*).

Юзга уриш ва унга тамға босиш

Жобир (розийаллоҳу анҳу) дедилар: "Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) юзга уришдан ва унга тамға босишдан қайтарганлар" (*Муслим ривояти*).

Юзга уриш ҳақида мисол қилиб баъзи отоналар ҳамда ўқитувчиларнинг болаларни юзига уриб жазолашларини айтиб ўтиш лозим. Шунингдек, айрим кишилар хотинларини, баъзилар эса ходимларини ана шундай тарзда уришади. Бу иш Аллоҳ азиз этган юзни ҳурматсиз қилиш билан бирга, унда мавжуд аъзоларга шикаст етказишга ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Ҳайвонларнинг юзларига тамға босишга келсак, буни молнинг эгаси ўз молини билдириши ва йўқолиб қолгудай бўлса, шу белгидан ажратиб, қайтариб олиши учун қилишади, бу иш ҳам ҳаромдир. Чунки бунда хорлаш ва озор бериш мужассамдир. Агар жуда иложсиз бўлса, юздан бошқа жойига тамға тушириш мумкин. Ҳадиси шарифда айтилган: "Сиз ердагиларга раҳм қилсангиз, яратган Аллоҳ сизга раҳм қилади".

Бирор шаръий сабабсиз мусулмон билан уч кундан ортиқ аразлашиш

Шаръий сабабларсиз мусулмон биродари билан уч кундан ортиқ аразлашиб юрадиган одамларнинг кўплари аслида шайтонга эргашган бўладилар.

Абу Ҳурайра (розийаллоҳу анҳу) ривоят

қилган ҳадисда Пайғамбар (алайҳиссалом) бундай деганлар: "Мусулмонга ўз биродари билан уч кундан ортиқ аразлашиб юриши ҳаромдир. Шу (аразлашган) ҳолида ўлиб кетса, дўзахга киради" (*Абу Довуд ривояти*). Яна бир ҳадис: "Биродаридан бир йил аразлаб юрган одам, унинг қонини тўккан билан баробар бўлади" (*Бухорий ривояти*).

Жанжаллашган тарафлардан қайси бири Аллоҳга тавба қилган бўлса, бориб биродарига салом бериши вожиб бўлади. Биродари юз ўгирса, узр сўраган кишидан гуноҳ соқит бўлиб, бутун масъулият юз ўгирган тарафнинг бўйнига тушади.

Абу Аййуб (розийаллоҳу анҳу) Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) ушбу ҳадисни ривоят қилган: "Ҳеч бир кишига биродари билан уч кечадан ортиқ аразлашиш ҳалол эмас. Бир-бирига йўлиққанида қайси бирлари аввал салом бериб ўтса, ана ўша уларнинг яхшисидир" (*Бухорий ривояти*).

Аммо араз шаръий сабаблар туфайли бўлса ва бу гуноҳ қилувчига фойдали таъсир этса, яъни, тузалса ё хатосини англаса, у ҳолда араз қилиш вожиб бўлади. Лекин араздан гуноҳкор кишининг гашлиги ортиб, гуноҳи кўпаяверадиган бўлса, унда араз ноўрин бўлади. Чунки у шаръий мақсадга зид бўлиб, яхшилиқни эмас, аксинча, зарар-фасодни кўпайтиради. Бинобарин, яхшилиқ қилиш, насиҳатга ўтиш ва эслатувни давом эттириш керак.

Аллоҳ таоло ораларимизни ислоҳ қилсин, қалбларимизни боғласин, ўзаро гина-адоватларни кўтариб, меҳр-муҳаббатларимизни зиёда қилсин.

Камолиддин
ИНОЯТУЛЛОҲ ўғли
тайёрлади



ТУНИС РЕСПУБЛИКАСИ



Тунис Африканинг шимолида, Ўрта Ер денгизи соҳилида жойлашган қадимий давлат. У Ливия, Жазоир билан чегарадош. Муаррихлар ёзишича, милоддан бир минг икки юз йил муқаддам Тир финикийлари Испанияга олиб борувчи савдо йўли ёқасидаги ҳозирги Тунис шаҳри атрофларини маскан тутишади. Кейинроқ у эрадан олдинги тўққизинчи асрда финикийлар барпо этган Карфаген давлатининг пойтахтига айланади. Кучли денгиз давлати ҳисобланган Карфаген ўлкасида бир милён аҳоли яшар, 146 йили римликлар уни вайронага айлантирмасларидан аввал кўшни мамлакатларга ҳам таъсир ўтказар эди. Милоннинг бошларида Тунис Рим империяси истеъмол қиладиган ғалланинг 60 фоизини етиштирар эди. Бундан ташқари, Римга бу ердан ёввойи жониворлар, олтин, зайтун мойи ва қуллар етказиб бериларди. Рим инқирозга учраб, 439 йили уни ёввойи қабилалар босиб олгунга қадар

Майдони: 164. 150 кв.км.
Аҳолиси: 9,7 милён.
Пойтахти: Тунис шаҳри (аҳолиси 1,1 милён).
Давлат тузуми: республика.
Бошқаруви: президентлик.
Маъмурий тузилиши: 20 та маъмурий вилоят.
Йирик шаҳарлари: Сфакс, Бизурта, Сус.
Пул бирлиги: Тунис динори.



Карфаген Рим империясининг иккинчи йирик ўлкаси бўлиб келди.

Милоннинг 698 йили Карфагенни араблар фатҳ этишди. Маҳаллий барбарлар ўртасида Ислон дини кенг ёйила бошлади. Туниснинг янги пойтахти Кайрон саккизинчи аср ўрталаригача умавийлар, кейин эса аббосийлар қўлида бўлди. Ўнинчи аср ўрталарида шиаларнинг фотимий сулоалари ҳокимиятга келиб, бутун Мағриб давлатлари устидан назорат ўрнатишди. Аср охирига келиб, улар Мисрни ҳам эгаллашди ва пойтахтни Қоҳирага кўчиришди.

Ўн иккинчи асрда Туниснинг Ўрта Ер денгизидоги бир қанча портларини норманнлар босиб олишди. Аммо ўн йилдан сўнгра улар Мароқаш ҳукмдорлари томонидан қувиб чиқарилди. Шу тариқа Тунис ярим аср Мароқаш султонлари ҳукмронлиги остида қолиб кетди.

1270 йилги Франция қироли Людовик Тўққизинчи Тунис мусулмонларига қарши салиб юриши чоғида Карфагенда вафот этди. 1535 йили Карфаген император Карл Бешинчи қўшинлари томонидан босиб олинганида Тунис ҳукмдорлари Усмонли салтанатига ёрдам сўраб мурожаат қилишди. Салкам қирқ йилдан кейин турклар испанларни қувиб, Тунисни Туркиянинг бир вилояти деб эълон этишди ва юз йил мобайнида мамлакатни турк волийлари бошқарди. Ниҳоят, 1704 йили Крит оролида туғилган Ҳусайн ибн Али Усмонли султонларига бўйсунган ҳолда ўзини Туниснинг валиаҳд ҳукмдори деб эълон қилди ва унинг авлодлари 1957



йилгача тахт тепасида бўлишди. 1881 йили Франция тунислик кўчманчиларнинг Жазоирга кирганини баҳона қилиб, Тунисга қўшин жўнатди ва бу ерда ҳукмронлигини ўрнатди ҳамда турли усуллар билан уни 1956 йилгача, Тунис тўла мустақилликка эришгунича қарамликда ушлаб турди. Орадан бир йил ўтиб, мамлакат парламенти подшоҳликни тугатиб, уни республика деб эълон қилди. Ҳабиб Бурғиба Туниснинг биринчи президенти этиб сайланди.

Тунис Ислом оламида нуфузли мамлакатлардан саналади. 1979 йили Араб давлатлари Лигаси қароргоҳи Қоҳирадан Тунисга кўчирилган. 1982 йили



Исроил Ливанга ҳужум қилганидан кейин Фаластин Озодлик Ташкилоти қароргоҳи ҳам Тунисда фаолият бошлади.

Тунис асосан хомашё етиштирувчи аграр мамлакат саналади. Бироқ 1964 йили унинг ҳудудида бой нефт конлари очилиб, иқтисоди ва молиявий аҳволини анча ўнглаб олди. Мамлакатда бир қанча металлургия, семент, кимё, тўқимачилик корхоналари ишлаб турибди. Зайтун, узум, ситрус мевалари, галла кўп етиштирилади. Четга тери маҳсулотлари, газлама, мева, балиқ, зайтун мойи, фосфат чиқаради. Асосан АҚШ, Италия, Франция, Бельгия, Олмония, Буюк Британия, Испания, Япония, Ливия билан савдо-иқтисодий алоқалар ўрнатган. Мамлакат аҳолисининг асосий қисмини тунислик мусулмон араблар ташкил этишади. Уларнинг уч юз минги кўчманчидир. Мамлакатда яҳудийлар, франсузлар ва барбарлар ҳам оз эмас.

Мамлакатда Ислом дини таъсири кучли бўлишига қарамай, Тунис бошқа мусулмон давлатларига кўра анча дунёвий ўлка ҳисобланади. Бунинг сабаби эҳтимол, узоқ вақт Франция мустамлакаси бўлганидир. Шунинг учун ўтган асрнинг охирларидан

бошлаб мамлакатда таълимнинг анъанавий (исломий) ва замонавий (дунёвий) усулларини уйғун ривожантириш йўлидан борилмоқда. Мамлакат раҳбарлари ёшларни Ислом асослари руҳида тарбиялашни асосий вазифа қилиб белгилашар экан, уларнинг ватанпарварлик ва диний тарбиясига яхлит муаммо деб қарашмоқда. Аввал диний

фанлар бутунлай чиқариб ташланган ўрта мактабларнинг биринчи-еттинчи синфларида шундай илмлар яна ўқитиладиган бўлди. Тез-тез Куръон қирати танловлари ўтказилмоқда. Бундан ташқари, юқори синфларнинг ўқувчилари учун Ислом тафаккури курслари ташкил этилиб, уларда Ибн Рушд, Имом Ғаззолий, Ибн Халдун асарларини ўқиб-ўрганиш мажбуриятга айланди. Тунисдаги "Аз-Зайтуна" Ислом до-



рилфунунида мамлакат ёшларидан ташқари МДХ мамлакатларидан келган юзлаб илм толиблари ҳам таҳсил кўришмоқда.

Тунис бош муфтийи Шайх Муҳаммад Мухтор ас-Саломий фикрича, Тунис халқи Ислом оламидаги барча мамлакатлар билан дўстлик ва ҳамкорлик алоқаларини ўрнатишдан манфаатдор. У, айниқса, жаҳонга Бухорий, Хоразмий каби алломаларни берган, Ислом ҳазораси бешикларидан бўлмиш Бухоро, Самарқанд, Хива каби гўзал шаҳарларни барпо этган заковатли ўзбек халқига алоҳида эҳтиромини ва фахрланишини изҳор қилди.

Аҳмад МУҲАММАД

АЁЛ АҚЛИ, САБРЛИ БЎЛСА

Оилани серҳосил дарахтга ўхшатгим келади. Халқимизда гўзал бир нақл бор. Қиз узатиб боришганида келинчак билан хайрлашатуриб: "Туп кўйиб, палак ёйгин", дея дуо қилишадди. Будаё дуо бежиз эмас, албатта.

Кўчат ундирилган жойидан бошқа бир боққа кўчирилганида яхши ўсиб кетиши тупроқ-сувга, ўша жойнинг атроф-муҳити, табиати-га боғлиқ. Боғда унган дарахтлар қадрли сархил мевалар билан бўлса, оиланинг файзи фарзандлар билан. Фарзанд камолоти ота-онанинг маънан ва жисман саломатлигига боғлиқ.

Оиладаги кўп муаммолар, келишмовчиликлар турли омиллар оқибатида келиб чиқади. Уйланган эркак жуфти ҳалолининг баъзи камчиликларини кўрганида дарҳол ундан воз кечмай, аксинча, яхши муомалада бўлиши, унга одоб-ахлоқ ўргатиши, сабр билан яхши одатларни сингдириб бориши керак. Ҳазрати Навоий ёзадилар:

*Топтинг чу аёл,
яхшилиқ еткурғил,
Ўргат адабу
яхши қилиқ еткурғил,*

* * *

«Эй Аллоҳнинг расули, аёлларнинг қандоғи энг яхшисидир?» деб сўрашди. «Эрининг кўзини қувонтирадиган, амрига итоат этадиган, ўзини тутиши ва молини тасарруф этиши-да эри ёқтирмайдиган ҳолатга йўл кўймайдиган аёлдир», дедилар (Термизий ривояти).

* * *

«Албатта, Аллоҳ таоло аёллар билан яхши муомалада бўлишларингизни тавсия этади. Чунки улар сизларнинг оналарингиз, қизларингиз ва холаларингиздир. Аҳли китоблардан бирортаси кўли ипга бормаган (игна билан кийим ямашни билмаган) аёлга уйланса ҳам, улар бир-бирларидан юз ўгириб кетишмаган» (Табароний ривояти).

*Ҳар неча адаб бўлса,
қаттиқ еткурғил,
Хайлингга¹ адаб қилиб,
асиғ² еткурғил.*

Фарзандлар тарбияси аввало оила муҳитига, айниқса, оила бекалари аёлларимиз маънавиятига боғлиқдир.

Замондош олимлардан бири доктор Аҳмад Абдул Азиз Абул Амоийм оналарнинг жамиятда тутган ўрнига бундай баҳо беради:

«Аёлни ҳар йили янги авлодни тарбиялаб вояга етказувчи институтга ўхшатса бўлади».

Агар аёл ақлли, ўқимишли, сабрли бўлса, нафақат оила осойишталиги таъминланади, жамият ҳам ҳартирафлама ривож топади.

Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: **"Албатта, муслимлар ва муслималар, мўминлар ва мўминалар, итоатли эркак ва итоатли аёллар, ростгўй эркаклар ва ростгўй аёллар, сабрли эркаклар ва сабрли аёллар, тавозуъли эркаклар ва тавозуъли аёллар, садақа қилувчи эркаклар, садақа қилувчи аёллар, рўза тутувчи эркаклар ва рўза тутувчи аёллар учун Аллоҳ мағфират ва улкан ажрни тайёрлаб қўйгандир"** (Аҳзоб, 35).

Моҳидил АБДУРАҲМОН
тайёрлади



¹Хайлингга — оила аҳлингга.

²Асиғ — фойда.

Назруллахон Низомиддин ўғли Фарибий (1908-1986) Хатирчи туманидаги Эшонқишлоқда туғилган. Ёшлигидан Куръони карим, ҳадис илми, араб ва форс тилларини пухта ўраганди. Совет замонида дахрийлар тазйиқи билан дастлаб Қашқадарёда қувгинда яшайди, кейинчалик Форш туманидаги Нарвон қишлоғида истиқомат қилди. Илмда камол топиб, нақшбандия шайхи, муриши комил даражасига етди. Фарибий газал, мухаммас, таърих, қитъа, рубоий каби жанрларда самарали ижод қилган. Араб, форс тилларида ҳам асарлар битган. Усмон Ўшийнинг машхур "Омолий" қасидасини маҳорат билан таржима қилган. Қуйида эътиборингизга Фарибий ижодидан намуналар ҳавола этилмиз.

ФАРИБИЙ

Тавба айлаб, эмди тоат қилмасам бўлмас

Ҳазиний газалига мухаммас

Дилимни муниси аҳли ҳидоят қилмасам бўлмас,
Ўзимни ходими соҳиб диroyт¹ қилмасам бўлмас,
Мишиб ҳиммат отин, тарки фароғат қилмасам бўлмас,
Гуноҳга тавба айлаб эмди тоат қилмасам бўлмас,
Хатою маъсиятларга надомат қилмасам бўлмас.

Эшитмай ҳақ суҳанни ўтди умрим гўш карликда,
Тижорат суди ўрнига ҳама кони зарарликда,
Етиб вақти қариллик кору борим бесамарликда,
Абае ўтди йигитлик, сад дариго, беҳабарликда,
Ғаниматдур, тирикликда риёзат қилмасам бўлмас.

Ётурмиз кеча-кундуз хоби гафлат бирла бепарво,
Гуноҳим кўп эрур, йўқ тоат этмоқ ҳиммати асло,
Нетурман тоатим йўқтур, табоҳ ин менда кўп аммо,
На юз бирла борурмиз тухфасиз Ҳақ қошига фардо,
Ҳаётим борича энди ибодат қилмасам бўлмас.

Гуноҳ бирла ўтуб умри азизим, йўқ пушаймоним,
Тошиб тавфиқ, тавба бирла ўтсам йўқдур армоним,
Тазарруъда, надоматда чиқарса оҳу афроним,
Сулуқим қодирия, раҳбаримдур пиру широним,
Саҳарлаб зарби «иллаллоҳ»ни одат қилмасам бўлмас.

Жафо жонимга қилдим, маъсият қайдани беркитдим,
Агарчи яхши сўзларни жаҳонда неча эшитдим,
Вале менга ҳаво волиб бўлбон онқадар кетдим,
Юруб нафсим учун шул вақтгача тоатин тарк этдим,
Қаноат шаҳрига бориб тижорат қилмасам бўлмас.

Баҳойимдек смоқ ичмоққа дилдур мойили лаззат,
Бу боиедин тополмасман ибодат қилгани фурсат,
Ётурман маъсият лойига ботиб ҳар қаю муддат,
Фужуру фиёқу иёним халойиқлар аро шуҳрат,
Мадина, Маккатуллоҳни зиёрат қилмасам бўлмас.

Фарибийнинг ўтур умри ҳамиша беафарликда,
Гуноҳи касратидин доимо хунижигарликда,
Дили қолиқ, улусни ўртасида бемақарликда,
Эгосиз ит каби умрим ўтодур дарбадарликда,
Ҳазиний, ихтиёри энди ҳижрат қилмасам бўлмас.

Навоий газалига мухаммас

Тут ғанимат, бўлмағил сен вақти меҳмондин малул,
Андаги етган сенга андақ паришондин малул,
Ҳаста бўлганлар бўлодур доғи ҳижрондин малул,
Эй кўнгул, бу навъ ўлубман аҳли даврондин малул,
Ким эрурмен, кимки ондин яхши йўқ, ондин малул

Телбалар янглиғ эрурманким жаҳон нетеун мени,
Ерга бағримни берибман, осмон нетеун мени,
Яетанурман кўйида, аҳли замон нетеун мени,
Ҳажр аро бу давр нетай мен жонни, жон нетеун мени,
Ким эрур ҳар лаҳза мендин жону мен жондин малул.

Ҳасратим сонсиз эрур вақтим етушмас биттали,
Ҳайрат афзоликдаман, осон эмас беркиттали,
Бошима душман маломатдин аламни тиккали,
Тангри халқ этмиш мани гўё маломат чеккали,
Бир даме йўқким эмасмен аҳли даврондин малул.

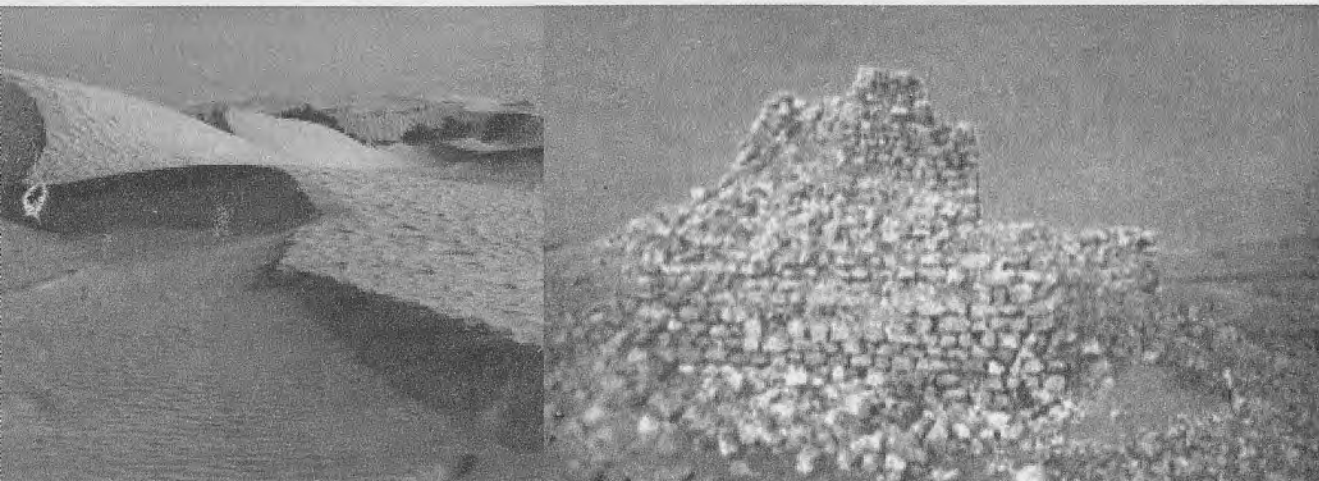
Ҳар қаю амрига иқдом айлабон азм айласанг,
Ҳар нечук ўзини билмаслар сўзига бўлма танг,
Тегса ҳам тийри маломат айлаб ўзни мисли санг,
Истасанг мақсад, қадам кўй, таън ишидан не танг,
Катба топти бўлмағай хори мурилондин малул.

Йўлда қолғонсан, ҳама ортуқ кўрар сендан ўзин,
Учасанг, сенга боқишдан ор этиб юмғай кўзин,
Ўлтириш бўлсанг гапурмаелар сенга сўзлар сўзин,
Эй кўнгул, фикрини қилким дўсти-душманлар юзин,
Кўрмас эрди бўлмаса сен зори ҳайрондин малул.

Бўлмағил мағмум² кўрган бу улусдин кўбу оз,
Яхши қулларга маломат эшитидур боз-боз,
Эй Фарибий, бил, ҳақиқатини йўли эрмиш мажоз,
Эй Навоий, туз Ироқ оҳангию кўргыз Ҳикоз,
Ким Навоий хотири бўлмиш Хуросондин малул.

¹Соҳиб диroyт — маърифатли.

²Мағмум — ғамгин.



ОД ҚАВМИГА ТЕГНИШЛИ ШАҲАР ҚОЛДИКЛАРИ

Куръони карим тарихда ўтган бир неча қавмлар ҳақида хабар беради: **"Уларга ўзларидан илгари ўтган кишилар бўлмиш Нух, Од, Самуд қавмларининг ва Иброҳим қавмининг, Мадян аҳолисининг (яъни, Шуайб қавмининг) ҳамда зеру забар бўлган қишлоқларнинг (яъни, Лут қавми қишлоқларининг) ҳоли-хабари келмадими?! Уларга пайғамбарлари очиқ далил-ҳужжатлар келтирган эдилар** (шунда улар пайғамбарларини ёлғончи қилишгач, бу қавмлар устига Аллоҳнинг балолари ёғилган эди). **Бас, Аллоҳ уларга зулм қилувчи бўлмади, балки улар ўзларига зулм қилган эдилар"** (Тавба, 70).

Ушбу қавмларнинг аянчли оқибати қазилмалар жараёнида топилаётган ашъвий далиллар билан исботланыпти.

Куръоннинг кўпгина сураларида Од қавми зикр қилинади. Од Нухнинг (алайҳиссалом) эвараси Авснинг ўғли бўлган. Авснинг отаси Ирам, унинг отаси Сом, унинг отаси Ҳазрати Нухдир.

Куръони карим баён этилишича, Од қавми мухташам саройларга (**"Сизлар ҳар бир тепаликка ўйин-қулгу учун бир белги — баланд бино қураверасизларми?!"** (Шуаро, 128—129); мол-давлат, чорва ҳайвонлари ва тенгсиз боғларга (**"У сизларни чорва ҳайвонлари ва ўғиллар билан, боғлар ва булоқлар билан қўллади-ку!"** (Шуаро, 133—134) эга эди. Шу сабабли ғурур ва кибрга бери-

либ, бутларга сифинишди. Аллоҳ таоло Ҳазрати Худни (алайҳиссалом) бу қавмга пайғамбар қилиб юборди. У қавмини огоҳлантириб, Аллоҳнинг уларга берган неъматларини эслатиб, имон келтиришга чақирганида, исён ва инкор қилдилар. Бу қилмишларининг жазоси ўлароқ, Аллоҳ таоло ёмғирларни тўхтатиб қўйди. Натижада уларнинг машҳур Ирам боғлари қуриди. Сўнг улар устига бўронли қақшатқич шамол юборилди. **"Бас, қачонки улар ўша (азоб)ни ўз водийларига қараб келаётган бир қора булут ҳолида кўришгач: "Бу бизларга ёмғир келтирувчи булутдир", дедилар. "Йўқ, бу ўзларинингиз шоштирган нарса — бир бўронки, унда аламли азоб бордир. У Парвардигорнинг амри билан барча нарсани вайрон (ҳалок) қилур. Бас, тонг отганида фақат уларнинг уй-жойларигина кўзга ташланар эди. Биз жиноятчи, осий қавми мана шундай жазолаймиз"** (Ахқоф, 24—25). Саккиз кун давом этган бу шамол Од қавмини, Куръони каримда таърифланганидек, чириб, ичи бўшаб қолган хурмо дарахтлари каби ердан суғуриб, улоқтирди:



"Энди Од (қабиласи)га келсак, бас, улар бир даҳшатли, ку-турган бўрон билан ҳалок қилинди-лар. У (бўронни Аллоҳ) уларнинг устига пайдар-пай етти кеча ва саккиз кундуз ҳоким қилиб қўйди-ки, энди у жойдаги қавми чириб, ичи бўшаб қол-ган хурмо дарахтининг танасидек кулаб ҳалок бўлиб ётганларини кўрурсиз. Бас, улардан бирон (омон) қолгувчини кўрармисиз?" (Ал-Ҳааққа, 6—8).

Бир қанча тарихчи ва муфассирлар фикрича, Од қавми яшаган жойлар ҳозирги Ямандадир. Бу қавм Уммон ва Ҳазрамавт оралиғидаги минтақа-да яшаган.

Ўтган асрнинг 90-йиллари бошида бир қатор машҳур газеталар "Ҳашаматли араб шаҳри то-пилди", "Қумлар Атлантидаси — Убор" каби сар-лавҳалар остида мақолалар эълон қилишди. Ўшанда топилмалар номининг Қуръони карим-да зикр этилгани уларни ҳайратлантирган эди. Чунки кўпчилик Од қавми ҳақидаги хабарни афсона деб биларди.

1932 йили инглиз тадқиқотчиси Бертрам То-мас "Arabia Felix" номли китоб ёзди. Римликлар Араб яриморолинини жанубида жойлашган Яман ва Уммон ерларини Arabia Felix деб аташарди. Бу ерларда яшаган қабилалар ҳақида кўплаб қизи-қарли маълумотлар келтирган Томас қадим ша-ҳарнинг қолдиқларини топганини даъво қилиб чиқди.

Араб минтақаларида изланишлар олиб бора-ётганида Бертрам Томас эски бир йўлга дуч ке-лади. Бадавий араблар бу йўл қадимий Убор шаҳ-рига тегишли эканини айтишади. Мавзуга қизи-қиб қолган олим тадқиқотни охирига етказол-май вафот этади. 90-йилларга келибгина ҳавас-кор археолог Николас Клэпп қадим шаҳар вай-роналарини топишга муваффақ бўлди. Убор шаҳри борлигини исботлаш учун Клэпп иккита йўлни танлади. Аввал бадавий араблар айтган эски йўл изларини топди. НАСАга мурожаат қилиб, сунъий йўлдош ёрдамида шу минтақанинг расмини олиб беришларини сўради. Кейинчалик Калифор-ниядаги Хантингтон кутубхонасида сақланаётган қадимий қўлёзма ва хариталарни ўрганиб чиқди. Изланишлар натижасида юнон жўғрофия олими Птолемей (Батлимус) милоддан аввалги 200 йил-да чизган харитани топди. Харитада бу минтақа-да жойлашган қадимий шаҳар ўрни ва унга олиб борадиган йўллар кўрсатилган эди.

Бу орада НАСАдан расмлар олингани ҳақида хабар келди. Сунъий йўлдошлар ёрдамида фа-зодан олинган бу суратларда оддий кўз билан кўриш мумкин бўлмаган йўллар тасвири бор

эди. Птолемей чиз-ган харита билан сунъий йўлдош ор-қали олинган су-ратларни солиш-тирган Клэпп ик-каласи ҳам бир-би-рига уйғун экани-ни пайқаб қолди.

Шундан сўнг қазиш ишлари

бошланди ва қисқа фурсат ичида бадавий араб-ларнинг ҳикояларида айтилган афсонавий шаҳар ўрни топилди. Унга "Қумлар Атлантидаси — Убор" деб ном берилди. Шу ўринда бир савол туғилади. Топилган бу қадимий шаҳарни Қуръони карим-да номи зикр этилган Од қавмига тегишли де-йиш учун қандай асос бор?

Аввало, топилган шаҳар қолдиқлари ичида Қуръони каримда алоҳида таъкидланган баланд устунлар бор эди: "(Эй Муҳаммад,) **Парварди-горингиз (бошқа) юртларда ўхшаши яратилма-ган, баланд устун(ли қаср)лар эгаси бўлган Ирам (шаҳридаги) Од (қабиласи)ни қандай (ҳалокатга дучор) қилганини кўрмадингизми?**" (Вал-фажр, 6—8). Қазилма ишларига бошчилик қилаётган док-тор Заринс ҳам бу шаҳар бошқа жойларда учра-майдиган баланд устунлари билан ажралиб тури-шини, шу боис бу устунларни Од қавми яшаган Ирам шаҳрига тегишли дейиш тўғри бўлишини айтади.

Ирам шаҳри ва Од қавми тарихи кўп баҳс-мунозарага сабаб бўлган мавзу. Чунки тарихий манбаларда бундай юксак маданиятга эга халқ ва улар қурган шаҳар ҳақида маълумот учрамай-ди. Бундай халқ номининг манбаларда учрамас-лигини олимлар ғалати ҳол дейишади.

Аслида бу ҳолнинг сабабини Од қавмининг Яқин Шарқ ва Месопотамия минтақасидаги бош-қа халқлардан узоқда — Арабистон яримороли-нини жанубий соҳилларида яшагани ва бошқа давлатлар билан ўзаро алоқалари ҳам чекли бўлган-ида кўриш мумкин. Яна бир асосий сабаб ўша даврларда бу давлатда ёзув-чизувнинг оммалаш-магани билан боғлиқдир.

Од қавмининг боғлари ва булоқлари

Жанубий Арабистонга саёҳат қилсангиз, би-ринчи навбатда ястаниб ётган кенг чўл эътибо-рингизни тортади. Ободонлаштириш мақсадида кейинчалик экилган дарахтларни ҳисобга олмас-а, бу ерлар минг йиллардан бери буткул қумга



қўмилиб ётибди. Қуръони каримда Ҳазрати Ҳуднинг (алайҳиссалом) қавмини огоҳлантириб, уларга берилган булоқлар ва боғлар ҳақида айтилади. **"Ва сизларни ўзларингиз биладиган (неъматлар) билан қўллаган-сийлаган Зотдан (Аллоҳдан) қўрқингиз! У сизларни чорва ҳайвонлари ва ўғиллар билан, боғлар ва булоқлар билан қўллади-ку!"** (Шуаро, 132 — 134).

Ҳолбуки, бугунги кунда биз Од қавми яшаган жой деб тахмин қилаётган Убор шаҳри бутунлай қум билан қўмилган. У ҳолда Ҳазрати Ҳуд (алайҳиссалом) тилидан итотсиз қавми огоҳлантиришда нега **«боғлар ва булоқлар»** муборак жумласи қўлланган?

Ҳамма гап даврлар ўтиши билан юз берган иқлим ўзгаришларидадир. Тарихий манбаларда бугун чўлга айланган минтақалар бир пайтлар жуда унумдор ерлар бўлгани қайд этилади. Жанубий Арабистонда, Од қавми яшаган ерларда саволимизга аниқроқ жавоб топамиз. Изланишлар шуни кўрсатдики, бу ерларда яшаган халқлар деҳқончиликда жуда пухта ишлаб чиқилган суғориш тизимидан фойдаланишган. Фазодан олинган суратларда ҳам Рамлат ат-Сабъатайн деган жойлардаги турли суғориш каналлари ва тўғонларнинг қолдиқлари акс этган. Бу иншоотларнинг шакли ва тузилиши икки юз минг кишининг сувга эҳтиёжини қондира оладиган даражада катта бўлгани-



ни кўрсатади. Тадқиқотларда қатнашган археолог Доэнинг айтишича, Маъриб атрофидаги ерлар жуда унумдор бўлгани сабабли бир пайтлар Маъриб ва Ҳазрамавт ўртасидаги ҳудудларда деҳқончилик анча ривожланган.

Қадимги юнон ёзувчиси Плиний қўлёзмаларида унумдор тупроқлар, дарахтларга бурканган чексиз ўрмонлар ҳақида тўхталиб ўтган. Ҳазрамайларнинг маркази бўлган Сабвоҳ яқинидан чиққан ибтидоий даврга тегишли топилмалардаги ёзувларда бу ерларда қадимдан ҳайвонлар овлангани қайд этилади.

Смитсониян институти Покистонда олиб борган изланишлари натижасида ўрта асрларда серунум бўлган ерлар 6 метрлик қум остида қолиб кетгани аниқланган. Миср эҳромлари ҳам бир пайтлар қумлар орасидан қазиб олинган эди. Демак, Од қавмига тегишли боғ ва булоқлар қумтепалар остида қолиб кетган деб тахмин қилиш мантиқан тўғри.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, тарихий ва археологик топилмалар Қуръони каримда зикр этилган Од қавми ва Ирам шаҳрининг ушбу минтақада бўлганини, оятларда таъкидланганидек ҳалок этилганини исботлайди.

Энг сўнги топилма

Шу йил апрел ойида Саудия Арабистони чегарасига яқин жойда жуда йирик гавдали инсоннинг қабри, суяклари топилди. Газ захираларини излаш мақсадида қазиш ишлари олиб бораётган муҳандислар тасодифан бу суякларга дуч келиб қолишди. Қадимшунос олимлар таъкидлашича, бу суяклар Қуръони каримда айтилган йирик гавдали ва бақувват Од қавми одамларига тегишлидир. Ҳозирги кунда қазиш ишлари давом эттириляпти.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.



ЯХШИ АМАЛЛАР КУШАНДАСИ

Инсонлар қиёфада хулқда, бой-фақирликда ҳар хилдир. Аллоҳ таоло Ўзи хоҳлаган бандаларига мўл ризқ ато этиб, кўп нарсага эриштириб синаган бўлса, баъзи бандаларини фақирлик, йўқчилик билан синаган. Бу илоҳий ҳикматдир, низомдир.

Аллоҳ таолонинг ана шу низомига кўнмаслик, берганига рози бўлмасликдан ҳасад келиб чиқали. Ҳасад эса, улкан ахлоқий разолатдир.

Аллоҳ таоло амр этади: **"Аллоҳ бирон неъмат билан бирингизни бирингиздан ортиқ қилиб кўйган бўлса, сизлар уни (ҳасад-адоват билан) орзу қилманг! Эркаклар учун ҳам қилган меҳнатларидан насиба бордир, аёллар учун ҳам қилган меҳнатларидан насиба бордир. Сизлар (бировларга берилган неъматларга кўз олайтириш ўрнига) Аллоҳнинг фазлу марҳаматидан (файзу баракот, ризқу рўз) сўранглар"** (*Нисо*, 92). Бошқа бир оятда Аллоҳ таоло ҳасадгўйнинг ҳасадидан паноҳ беришни Ўзидан сўрашни буюрган (*Фалақ*, 5).

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар: **"Бир-бирингизни ёмон кўрманг. Бир-бирингизга ҳасад қилманг"** (*Бухорий ва Муслим ривояти*); **"Ҳасаддан четланинглар. Чунки олов ўтин ёки хашакни еганидек, ҳасад ҳам яхши амалларни еб битиради"** (*Абу Довуд ривояти*); **"Аччиқ сабур (алоэ) асални бузгани каби ҳасад имонни бузади"**.

Ҳасадчининг иши маломат қилиш, фитна чиқаришдир. У омади чопган кўшниси, биродари, ҳамкасби ёки бошлиғини обрўсизлантириш, ўрнини эгаллаш ёки мартабасига доғ тушириш учун ҳар қандай номаъкулчиликдан қайтмайди.

Ҳусайн Воиз Кошифий айтади: **"Ҳасад, бошқаларнинг**

роҳатини кўролмаслик ҳамма сифатларнинг энг тубанидир. Ҳасад ҳиммат пастлиги ва кўнгил хасислигидан пайдо бўлади. Булар эса жаҳолат натижаларидир. Ҳасадчи ўз ҳасади таъсиридан бир куни ўзи ҳалоқат чуқурига йиқилади".

"Дунёда ҳасад ва гинадан оғирроқ ранж йўқ. Чунки одамлар шод бўлишса, ҳасадчи киши гам остида юради. Ўзгалар роҳатидан доимо заҳмат тортади", дейди Муҳаммад Ҳусайн.

Абу Райҳон Беруний эса: **"Ҳасад билан ғазаб икки қанот каби ҳаракатга келса, тоза ва чиройли ҳаётларни хира ва кудуратли қилиб юборади"**, деб уқтирган.

Инсон учун ҳасаддан зарарлироқ нарса йўқ. Ҳасад қилувчига ушбу беш уқубат этади: туганмас гам, сабабсиз мусибат, мазаммат, Аллоҳнинг ғазаби, тавфиқ эшикларининг беркилиши.

Агар одам мол-дунёни, чуқур билимни ёки ҳайратга солувчи бошқа бирор нарсани кўрсаю булар фақат ўзига бўлишини ўйласа, бу ҳасаддир. Аммо бундай нарсалар бошқалар қатори ўзида ҳам бўлишини орзу қилса, ҳасад бўлмайди, ҳавасдир.

Нодон, калтабин кишилар заковатли, иқтидорли инсонларга ҳасад қилишади. Жоҳиллар олимларга, фақирлар бойларга, аёллар эркакларга, пастдагилар юқоридагиларга, беморлар соғларга, хунуқлар чиройлиларга ҳасад қилишади. Бировнинг бошига тушган мусибатдан, ғам-ғуссадан, бало ва бахтсизликдан суюниш одат тусига кириб боряпти. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) марҳамат қиладилар:

"Биродарингнинг бахтсизлигидан суюнма, Аллоҳ кейин унга Ўз марҳаматини, сенга эса офату балони ёғдиради".

Ҳасад балосидан қандай қилиб қутулса бўлади? Донишмандлар бу борада кўплаб панду насиҳатлар айтиб ўтишган. Ҳасаддан қутулиш учун ўзига етган барча яхшиликларга шуқр, машаққат-қулфатларга сабр қилиш, ўзидан кўра но-чорроқ кишиларга аҳволини солиштириш лозимлигини уқтиришган. Ҳасан Басрий айтадилар: **"Эй одам боласи! Нега биродарингга ҳасад қиласан? Агар Аллоҳ суйгани сабабли бу бандога неъмат ато этган бўлса, сен Аллоҳ суйган бандога қандай ҳасад қиласан? Агар унинг мол-давлат топишига бошқа сабаб бўлса (яъни, ҳаром йўллар билан топган бўлса), оқибатда дўзахга элтувчи мол-давлатнинг нимасига ҳасад қиласан?"**

Муҳаммад ибн Сирин эса бундай дейди: **"Дунё неъматларидан бирортасида ўзига ҳасад қилмадим. Чунки у зот жаннат аҳлларида бўлса, жаннат неъматлари олдида жуда ҳақир бўлиб қоладиган дунёнинг нимасига ҳасад қиламан? Агар у кимса дўзахийлардан бўлса, унинг дўзахга киришига сабаб бўлувчи дунёнинг нимасига ҳасад қилай?"**

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай деганлар: **"Сизлардан бирингиз мол-мулкда ва ахлоқда ўзидан устун турадиган кишини кўрса, дарҳол шу нарсаларда ўзидан пастроқ турадиган кишиларга назар солсин!"**

Аҳмад МУҲАММАД



Абдулхамид ПАРДАЕВ

Фикру ёдинг паноҳим...

Гоҳ ярамай, гоҳ яраб —
Кўнглим тўлмас ишимдан.
Минг бора шукр, ё Раб,
Айирмадинг ҳушимдан.

Қалбимнинг меҳварида
Зикринг асли камолим.
Кўзларим гавҳарига —
Муҳрлансин жамолинг.

Фикру ёдинг паноҳим,
Кўзимда ёшлар менинг.
Чин ихлосу намозим
Васлингга бошлар Сенинг...



Таскин

Келганига бўлма кўп шод,
Кетганига солмагин дод.
Тақдир ҳукми турган жойда
Фигонингдан, айт, не фойда.
Қараб такрор сўл-соғингга,
Куйиб ол ҳар қулофингга:
То дунёга қўйдинг қадам,
Қадамларинг қутлуғ бўлсин.
Иқоматинг мулки адам,
Мозоринг нур билан тўлсин.

Тўртликлар

Ҳақиқат, яқинсан гоҳи жон қадар,
Гоҳ йироқсан не замон қадар.
Қалбимнинг тубига этгум сени жо,
Мисли деҳқон — суйиб ерга дон қадар.

Бошимга ёғмасин десанг минг бало,
Қилмишинг сир бўлиб қолгани аъло.
Ҳар ишда атрофдан ибрат ол, ибрат,
Энг буюк синоат Ўзи аввало.

Ҳар битта қисматнинг тарҳи бўлади,
Қисматдан қисматнинг фарқи бўлади.
Гуноҳу савобим бесамар дема,
Ҳар амал-қилмишининг нарҳи бўлади.

Тошкент



Абдумалик ИСОМИДДИН

Ман ҳаммани кечирдим...

Собиржонсой садолари

Хўмрайган қуёшни кўрганми олам?
Ҳеч қачон қарғарми андалибни гул?
Балки қуёш ёниб, йиғлайди бенам,
Ҳатто сенсирашни эпполмас булбул.
Бизга насиб ўлмиш ёруғ жаҳонда
Ботинда зор йиғлаб, зоҳирда кулиш.
Ғунча яноқларда порлар гул — ханда,
Қалбда уммон бўлса, билмайди сўлиш...

Сизга ҳам ярашмас ҳеч қовоқ уйиш,
Ошиқни сенларми жарангдор чинни?
Балки куйдиради меҳр-ла суйиш,
Табассум ортида сезмасанг кинни.
Шамшоддай сарвлару меҳри дарёлар,
Сиздан оби ҳаёт, собирлик сойи.
Азон, бомдод, дуо... Саболар —
Кўнгил асли шукр ва зикр жойи!..



* * *

Икки жаҳон ичра ҳар ожиз банда
Тиларман — тополсин илму камолин.
Кўксида чечаклар айласин ханда,
Кўнглида ягона Соҳибжамоли...

* * *

Дўстим Худойберган, ошнам Эгамқул,
Дунёда ғарибим, хону бегим ул.
Оллоҳберди эди қул хожа Аҳмад,
Ўн саккиз минг олам нури Муҳаммад...
Улуғ зотлар ёди дилда нур бўлсин,
Уларнинг ёнига бизга йўл бўлсин?..
Шукр, шул сафдаман, энг сўнгги қатор,
Иним Худоерхон, оғам Оллоҳёр...

* * *

Кечиргил...

Ўшал улуғ Китобни зар лавҳингга кўчир, дил...
Савобларим кўпайтир, гуноҳларим ўчиргил.
Беҳишт бўйин туйиб ҳам охираддан чўчир дил,
Якка-ёлғиз Аллоҳим, раҳмат сувинг ичиргил,
Ман ҳаммани кечирдим,

Сен ҳам мени кечиргил...

Андижон

Алишер НАЗАР

Самоларга туташ йўл

* * *

Тўлиб бормоқдаман, тўкилмай туриб,
Аллоҳим, қалбимга имдод айла бир.
Ахир бу саҳрода ташна бир қулман, —
Мусофирман, мусофирман, мусофир!



* * *

Келдим... кетмоғимнинг нишонаси бу,
Кетар йўлларимни кўрсат, Биру Бор.
Манзил жуда олис деворлар баланд,
Унга бош урарга нима ҳаддим бор...

* * *

Шундайин дард берсанг, шундай ташналик,
Дунёни бир қултум сув каби ютсам.
Ўзимга кирсам-да, сарҳалларимда
Сени излайвериб йўқолиб кетсам.

Бозордаман

Бозор тўла тужжор... бозор тўла ғам,
Расталарга териб қўйилган кўнгили.
Бозор тўла тужжор қайрилиб боқмас,
Харидордан даллол кўпдир ҳартугул...

Бозор тўла тужжор, оқаётир вақт,
— Кўнгили йўқ... тугаган... оввора бўлсиз.
Ў, менинг азизим, ў, харидорим,
Юрагимни қанча нархладингиз сиз?!

Бозор тўла тужжор, тиззагача лой,
Тортқилайди биров, туртар аллаким.
Аллоҳим, бу бозор қанақа бозор,
Ахир етмай қолдим ўзимга ўзим.



* * *

Қадаҳдаги дунё тахир, азизим,
Ичмоққа маҳкуммиз ахир, азизим.

Энди саҳарларда кўксингни очгил,
Оғриқларга тўлсин бағир, азизим.

Самоларга туташ битта йўл ахтар,
Ердаги бу йўллар чағир, азизим.

Умр гўзал неъмат, ғанимат, унинг
Қадрин билмай яшаш оғир, азизим.

* * *

Дунё оқиб борар беун, бесамар,
Тошдай қаттиқ кунлар менга дил ёрар.
Аллоҳим, Аллоҳим, менга аён эт,
Кўксимда нимадир ўртаниб борар.

* * *

Қўлларим дуода, ҳовучим тўлмас,
Сомон йўлларида ўлтираман жим.
Илҳақ, интизорман, имдод кутаман,
Сабрим тўлиб борар, тўлмайди кўнглим.

* * *

Умримни бесамар кунларга сотдим,
Бунда топганларим ҳаммаси риё.
Омонатни холис асрай олмадим,
Қимматга тушди-ку менга бу дунё!

Сурхондарё



Тоҳир МАЛИК,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ҲАЛОЛ ЛУҚМА

Томоғимиздан ўтувчи луқма ҳалол бўлиши зарурлигини таъкидлаган ояти карималар, ҳадиси шарифлар, кўплаб ибратли ривоятлар мавжуд.

"Одамийлик мулки" китобини ёзишга тайёргарлик кўриб юрган дамларда бир воқеа содир бўлди. Фойдаси бўлар деган мақсадда қоғозга туширдим. Ўша куни китобда жуда ибратли бир ривоятни ўқиган эдим:

"Ҳазрати Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) суюкли саҳобаларидан Абу Дардо (розийаллоҳу анҳу) барча намозларини Масжиди Набавияда, Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ортларида туриб ўқишга ҳаракат қилардилар. Шунинг учун масжидга эрта келиб, кеч қайтардилар. Расули акрамнинг намоздан кейинги суҳбатларини диққат билан тинглардилар. Бирок хурмо териш мавсуми бошланганида Абу Дардо аввалгидан намозга кечроқ келиб, эртароқ кета-

диган бўлдилар. Бу ҳол Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) диққатларини тортди. Абу Дардони ёнларига чақириб, сўрадилар:

— Сизнинг масжидга келиб-кетиши-

нгизда бир ўзгариш кўряпман, нима бўлди?

Абу Дардо бундай жавоб қилдилар:

— Шу кунларда кўшнимизнинг хурмо дарахти меваларни тўка бошлади. Хурмолар бизнинг ҳовлига ҳам тушяпти. Болаларим кўш-нимдан бесўроқ еб қўйишмасин, деган хавотирдаман. Бомдодга келишдан олдин тўкилган хурмоларни тўплаб, кўшнимнинг боғига ўтказиб қўяман. Шу сабаб масжидга кеч келяпман. Мен масжидалигимда ҳам дарахтлардан хурмо тўкилади. Уларни йиғиб кўшнимизникига қўйиш учун шошиламан. Шундай қилсам, болаларим

ҳаром емайди, кўшнимга ҳам зарар етмайди.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Абу Дардонинг бу сўзларидан мамнун бўлдилар ва унинг ҳаққига дуо қилдилар".

Шу ривоятдан таъсирланиб, жума намозига чиқдим. Тавофуқни қарангки, жума маърузаси ҳам шу мавзуда бўлди. Лекин афсус, намоздан қайтишда бир неча дақиқа илгари ҳалол луқма хусусида ваъз тинглаган биродарларимизнинг айримлари кўчадаги дарахтларнинг шоҳларини эгиб, мевасидан еб борардилар. Биз болалардан ранжиймиз. Аслида болалардан эмас, уларга ҳалолликдан дарс бермаётган ва ёмон ўрнак кўрсатаётган катталардан ранжишимиз керак.

Уйга қайтганимда менга нотаниш бир йигит қўнғироқ қилиб, учрашиш зарурлигини билдирди. Уйга таклиф қилдим. Нотаниш йигит айтилган вақтда келди. Ўзини таништириб, муддаосини айтди:

— Бир дўстимнинг таклифи билан амакиларининг Чорвоқдаги боғига бордик. Калитни унутиб қолдирганлари учун сизнинг боғингиздаги шийпонда хордиқ чиқардик. Билишимизча, сизнинг эшигингиз доимо очик тураркан. Олҳўрингиз фарқ

пишган экан, мен ҳам ерга тўкилганларидан олиб едим. Келишимдан мақсад ҳам ўша ейилган мевалар учун сиздан розилик сўраш.

Бу гапдан ҳайратга тушдим. Йигит мен учун замондош эмас, балки ўтмиш ривоятларидаги покиза дилли бир ин-



сон бўлиб кўринди. Йигитни ҳижолатликдан чиқариш учун:

— Ризолик сўраб келмасангиз ҳам у мевалар сиз учун ҳалол. Чунки: "Мевалардан ким еса есин, розиман", деб аввалдан айтиб қўйганман. Эшикни очиқ қолдиришим ҳам шундан. Боғдаги мевалар сотиш учун эмас, ейиш учун. Оиламизга кўплик қилади. Ким еб, баҳра олса, бизга савоб-да", — дедим.

Йигит яна қайта-қайта розилик сўради. Ҳар сафар розилигимни такрорладим. Сезиб турибманки, йигитнинг кўнгли равшан тортмаяпти. Шундан сўнг ҳалол луқма ҳақидаги ривоятлардан сўзлаб бердим, унинг ота-оналари ҳаққига дуо қилдим. Йигит уйига таклиф қилди. Бордим, дадалари билан танишдим.

Энди муддаога ўтсак, демоқчимизки, ҳамма ҳам кўчадаги меваларни узиб еб кетавермайди. Орамизда бу йигит каби ҳалол-ҳаромнинг фарқига борадиганлар кўп. Бунинг учун Аллоҳга шукр қиламиз. Фақат шукрлар қилибгина қолмай, ҳалол инсонлардан аввало ўзимиз ўрناق олишимиз, фарзандларимиз, қариндошларимиз, қўшнилариимиз ҳам шундай гўзал тарбия топишига ҳисса қўшишимиз керак. Ҳалол луқма фақат ўзимизга фойда эмас, балки жамиятимизнинг поклиги, файз-баракоти учун ҳам катта хизмат қилади. Шуни унутмасак бас.

ТУЯ СУТИ

Туя сутидан қимиз, қимрон, ёғ, пишлоқ тайёрланади. Бир ўрқачли туя йилига тахминан икки тонна, икки ўрқачлиси эса етти юз элик литргача сут беради. Туя сутининг таркиби кўйидагича бўлиши аниқланган: сув 86,5; оқсил 4,0; ёғ 4,5; шакар 5,7; тузлар 0,8 фоиз.

Халқ орасида бия сутини "қимиз", туя сутини "қимрон" деб аташ одат тусига кирган. Бия ва туя сутларида бошқа сутларга нисбатан сут шакари (лактоза) кўп бўлгани боис тезда ачиб, кўпроқ нордон сут жавҳари ва бошқа моддалар ҳосил бўлади. Сўнг у шифобахш қимиз ё қимронга айланади. Лактоза миқдори она сутида етти, бия сутида олти ярим, туя сутида салкам олти, сигир сутида беш, эчки сутида тўрт ярим ва қўй сутида тўрт фоизгача бўлиши аниқланган. Қимиз ва қимрон шифобахш ва қувватбахш ичимликлардир. Камқонликка, силга, ошқозон-ичак, жигар, буйрак, юрак ва асаб касалликларига чалинганлар, озиб кетган кишилар учун қимиз ва қимрон ичиш жуда фойдалидир.

Соғлом одамлар ҳам қимиз, қимрон ичиб туришлари зарур. Қимиз ва қимрон чанқоқни босади, танани тетиклаштириб, сал-

қинлик беради, очликдан сақлайди.

Фойдали маслаҳатлар

1. Туя сути истиско, бавосирга шифо бўлиб, талоқ қаттиқлашганида фойда қилади.
2. Туянинг ўрқач (гўшт)и ейилса, бачадонни зарарли моддалардан тозалайди; бавосир қонини тўхтатади ва терининг ёрилган жойларига малҳам бўлади.
3. Туя гўшти танага қувват беради, аъзоларни мустаҳкам қилади. Сурункали иситма, бод, эски қуймиш дарди, сариқ хасталиги ва сўзакка даво бўлади.
4. Туя бағирининг устида ўт пуфагига ўхшаш аъзо бор, уни кўзга суртилса, шакўрликни даф қилади.

Эслатмалар:

1. Туя сутини, қимизни, қимронни аччиқ-чучук, шўр нарсалар, гўшт, балиқ, тухум, пиёз, турп, ҳўл мевалар, кўкатлар, донлар билан қўшиб истеъмол қилиш ярамайди. Акс ҳолда, турли хасталикларга дучор қилиши мумкин.
2. Туя гўштининг ҳазм бўлиши оғир. У савдоли қон ҳосил қилади. Шу боис туя гўштини туз ва шивит (укроп) билан қўшиб, яхшилаб пишириб, зайтун ёғида қайнатиб, мурч ва қоразира сочиб, бир оз хардал суртиб ейилса, зарари бартараф бўлади.
3. Иссиқ мизожли кишилар туя гўшти устидан сирка, қатиқ ичишса, ҳазми осонлашади ва танага сингишади. Совуқ мизожли кишиларнинг бўғимларида иллат бўлса, туя гўштини занжабил (инбир) мураббоси билан ейишса, зарар қилмайди, яхши ҳазм бўлади.

Сафар МУҲАММАД



БЕШ МАРТА МАККАГА БОРГАН ЧАРХ

Муулмоннинг иши

Муаллимамининг йигирма бир ёшли ўғли қалтис йиқилиб, оғир касал бўлди. Анча вақт даволанди, фойдаси бўлмади. Ниҳоят вафот этди. Ўғлининг ўлимидан бир ой олдин ҳадеб юраги сиқилаверган муаллимамининг дўкондан бир кило қанд оладида, то уйига етгунича маҳалла болаларига тарқатиб боради. Фотиҳага борганимизда бечора она мусибатга қандай дош берганини гапириб берди:

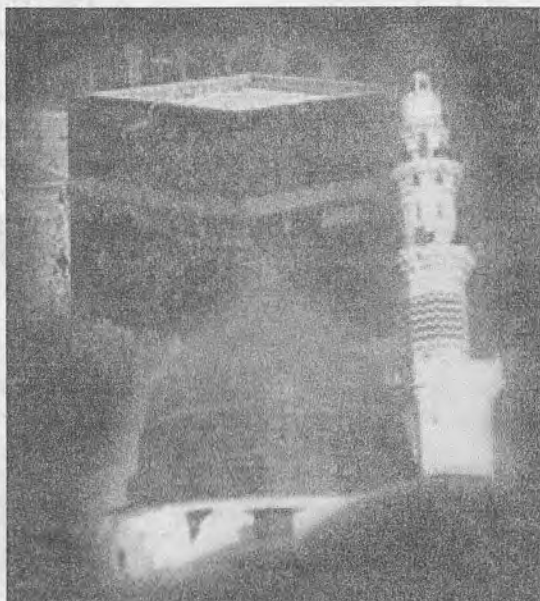
"Ўғлимнинг гўшанга кўрмай, зурриёт қолдирмай кетгани эсимга тушса, тўхтамай йиғлардим. Гоҳо йиғлаётганимни эшитиб, кўчадан кирган одамлар ҳам юраклари эзилиб, ортга қайтиб кетишаркан.

Бир куни узоқ йиғлаб, толиққанман шекилли, кўзим илинибди. Туш кўрибман: бир тарафи узоқ кетган адирлик эмишу бир тарафи ақиқнинг кўзидек товланувчи ерлар эмиш... Шу ақиқдек товланувчи ерларда қатор тераклар экилган бўлиб, ўғлимга тераклар тагидан жой беришибди. Ўғлим билан бошқа йигитлар ҳам туришар, уларнинг кузатувчилари бор эмиш. Ўғлим менга қараб: "Ая, ҳар доим сиз йиғлаган кезде кузатувчимиз: "Бор, аянг яна йиғлапти, юпатиб кел", дейди. Мен сиз томон югураман, чопганим сари орқамга қараб тоябераман. Оёқла-

рим қумга ботиб кетади. Олдингизга бориб келгунимча шерикларим узоқлаб қолган бўлишади. Уларга етиб олгунимча роса қийналаман", деди". У тизза бўйи сув кечиб турарди... Шундан сўнг йиғлаш ўрнига Қуръон тиловат қиладиган бўлдим".

Таскинбахш аломат экан. Тақдирни билишга ожиз бандаларимиз. Аммо ҳар қачон мўмин-муулмондек йўл тутишимиз керак. Бир ҳадиси шарифда Пайгамбаримиз (алайҳиссалом) марҳамат қиладилар: "Муулмоннинг иши ажойиб. Унинг барча иши яхшилик. Муулмондан бошқа бирон кимсада бундай эмас. Агар унга хурсандчилик келса, Аллоҳга шукр айтади, бас, бу унинг учун яхшидир. Ва агар унга мусибат етса, сабр қилади, бу ҳам унинг учун яхшидир" (*Имом Муулмин ривояти*).

Тўхтагон ДАВРОНОВА,
Булоқбоши



Ҳалол, шижоатли бўлайлик

Гоҳида ҳалол меҳнат билан ҳеч нимага эришиб бўлмайдигандек одамлар қўлингиздаги гулдек ҳунарингизга эмас, чўнтагингизга, амалингизга қараб муомала қилаётгандай туюлади. Аммо бу нотўғри тушунча.

Аслида ризқни Аллоҳ беради. Иншааллоҳ, нима истасак, тўғри, ҳалол йўл билан ҳам Аллоҳ еткази. Фақат имонимиз бутун, иродали, шижоатли бўлсак, фақат яхшилик истасакки, бир куни орзуимиз ушалади. Икки дунё юзимиз ёруғ бўлади. Мана бир мисол.

— Бундан эллик йил олдин Самарқанд тумани Дукчиён маҳалласида яшаган бобом Раҳмат ҳожи Иброҳим (жойлари жаннатда бўлсин) оғирлиги бир ярим пуд келадиган чархни елкаларига кўтариб, икки йил давомида йўл-йўлакай одамларнинг ҳожатини чиқариб, Макка ва Мадина шаҳарларига етиб боради. Каъбатуллоҳни тавоф, Пайгамбаримиз (алайҳиссалом) равзаларини зиёрат қилади. Айтишларича, у киши сафардан қайтганларида бор-йўғи беш дона хурмо олиб келган эканлар, холос.

Бобомнинг ўша табаррук чархлари билан яна тўрт киши Маккаю Мадинага бориб келишган. Чарх бугунги кунда Самарқандда, Раҳмат ҳожининг набираси Равшан ака ҳовлисида сақланмоқда, дейди "Хожа Аҳрор Валий" жомеъ масжиди имомхатиби Баҳодир Шарипов.

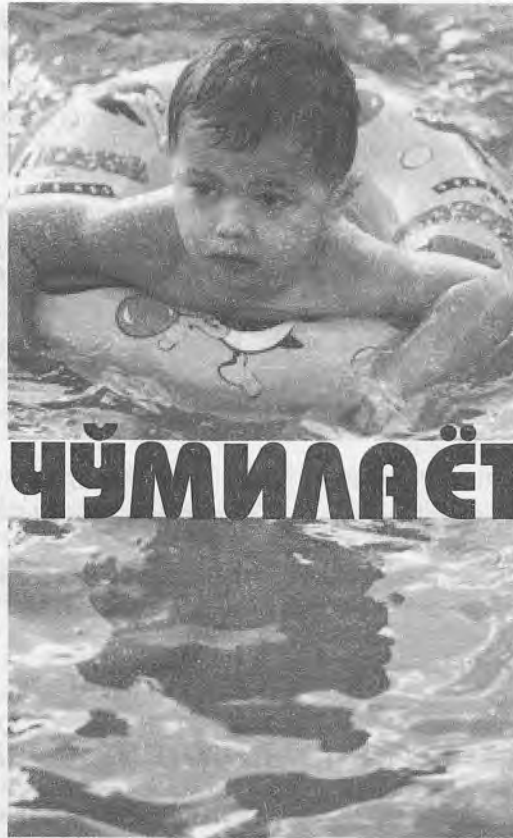
Акбар УСМОНОВ,
Самарқанд тумани

**Оёқости
қабристонлар**

Бир куни тонгда қизим иккаламиз раҳматли аёлимнинг қабрини зиёрат қилиш учун қишлоғимиздаги "Кўктош" қабристонига йўл олдик. Йўлда жияним Эшхон ҳам бизга қўшилди. Аммо қабр бошига етмай кўнглим хира бўлди. Мозорда моллар яйловдагидек яйраб юришар, ҳар томонда те-заги сочилиб ётар эди. Бу ачинарли манзарадан жияним ҳам куюниб, бир кун олдин бу ерда катта ёшли бир қишлоқдошимизнинг мол боқиб юрганини кўриб, танбеҳ берганини, у эса, тўғри тушуниш ўрнига: "Ўт яхши экан, боқсам нима қипти", деб тортишганини гапириб берди.

Қабристонда ётганлар бегона эмас, аж-додларимиз, улар хотирасини хурматлашимиз, хокини топтамаслигимиз керак-ку. Қабристондаги ўт-ўланларни молга едириш жоиз эмас. Гуноҳкор бўлиб қоламиз. Нафсини ўйлаб, марҳумлар хотираси олдида нолайиқ ишлар қилиш ҳеч бир мўминга ярашмайди.

**Абдуқодир
ШОКИР ўғли,**
Пахтачи тумани



ЧўМИЛАЁТГАН СУВ

* * *

Эндигина тили чиқа бошлаган ўғлим Асадбекни айлантириб юриб, унга теварак-атрофдаги нарсалар, табиат гўзалликларни таништирар эканман, жилдираб оқаётган ариқчага дуч келдик. Сувни аллақачон таниб олган Асадбек қўлларини чўзиб:

— Сув, ана сув,— деб чулдирай бошлади.

Ўйноқлаб оқаётган сувга қараб, унинг ҳайрати яна ошди:

— Ойижон, қаранг, сув чўмиляпти, ариқда сув чўмиляпти!.. — деди

— Сувнинг "чўмилиши" ҳақида ҳеч ўйлаб кўрмаганим учун,

айни пайтда ўғлимнинг ҳайратидан кўра менинг қувончим устунроқ бўлди.

* * *

Қовун-тарвузлар эндигина пишиб, бозорларда кўрина бошлаган кезлар Асадбек билан бозор ёнидан ўтарканмиз, у бирдан:

— Тайвуз, тайвуз, — дея ишора қилди. Мен унга "эркалик" қилиб:

—Тайвуз обейгин, — дедим. У бирдан иккала кафтини очиб:

— Пулим йўқ! — деб жавоб қайтарди.

Аввалига шу ёшидан пулнинг

нималигини билиб олганидан галати бўлдим. Кейин эса дунёда ҳеч нарсага фақат истак билан етишиб бўлмаслигини англай бошлаганидан севиндим.

* * *

Қизим Юлдуз ва ўғлим Асадбек билан тунни, ой ва юлдуз-

ларни кузатиб ўтирган эдик:

— Осмонда юлдузлар, ана униси эса Ой, — дедим Асадбекка қараб.

— Дадам, Юлдуз, ойим бор. Асадбек қани? — деб сўраб қолди.

Мен осмон сўзини "Усмон" деб англаган ўғлим ўксинмаслиги учун:

— Асадбек энг охирида чиқади. У каттакон, ҳаммаёқни ёруғ ва иссиқ қилади, — дея қуёшга ишора этдим.

**Умида
АБДУГАФФОРОВА**



Тарихда "Фавсул Абзам", "Қутбул ақтоб" номлари билан танилган, қодирия тариқати асосчиси Абдулқодир Гийлонийнинг "Раббонийликни англаш ва раҳмоний файзни қозониш" асари ўзбек тилида чоп этилгани хайрли иш бўлган эди. Яқинда бу улуг зотнинг "Сиррул асрор" ("Сиррул асрор фий ма яхтажжжу илайҳил аброр" — "Азиз ва пок кишилар эҳтиёжларига оид сирларнинг сири"), "Мактубот" асарлари ҳам нашрдан чиққани кўпчиликни янада қувонтирди.*

"Сиррул асрор" мутолааси менда катта таассурот қолдирди. Айниқса, инсоннинг аслий ватанига қайтиши, тавба талқини, зикруллоҳ, таҳоратга, намозга, закотга, ҳажга оид фасллардаги ҳужжатли ва чуқур баёнлар, маърифий тушунтиришлар менга кўп нарсани ўргатди, ибодатларнинг моҳиятидан сабоқ берди. "Мактубот" "Сиррул асрор"нинг мантиқий давоми экан. Уларнинг бир муқова остида нашр этилгани яхши бўлибди. Ҳар икки асар ҳам маърифий билимларимизни оширишда катта кўмак беради.

Гуландом ЮНУСОВА,

Бухоро озиқ-овқат ва енгил саноат технологиялари институти катта ўқитувчиси

Куйида Абдулқодир Гийлонийнинг "Сиррул асрор" асаридан айрим фаслларни жузъий қисқартишлар билан эътиборингизга ҳавола этияпмиз.

Абдулқодир ГИЙЛОНИЙ

Саодат ва шақоватнинг баёни



Саодат¹ ва шақоват² дейишдан кўзда тутганимиз яхшилик ва ёмонликдир. Улар эса инсонда ўз ҳолича қолмайди. Яхшилик ёмонликка, ёмонлик эса яхшиликка айланиб қолиши мумкин. Ҳазрати Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) марҳамат қилишларича: "Яхши ёмон бўлиши, ёмон эса яхши бўлиши мумкин".

Яъни, эзгуликлари кўп бўлган саодат топади, яхши бўлади. Қабоҳати яхшилигидан кўпроқ бўлган шақоват топади, ёмон бўлади. Тавба қилиб, яхшилик йўлини тутган кишининг шақоват ҳоли саодатга айланади.

Ёмонлик ҳам, яхшилик ҳам, яъни, саодату шақоват ҳар кимнинг борлигида яширин бўлиб, ҳар бир одам бу икки васфга соҳибдир.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай марҳамат қилганлар: "Саид³ бўлгучи онасининг қорнида ҳам саиддир, шақий бўлгучи онасининг қорнида ҳам шақийдир"⁴.

*Шайх Абдулқодир Гийлоний. "Сиррул асрор", "Мактубот". "Мовароуннаҳр", 2005. Таржимон Отабек Жўрабоев.

¹Саодат — Аллоҳ раҳматига эришиш.

²Шақоват — бадбахтлик.

³Саид — бахтли.

⁴Шақий — бахтсиз.

Бундан баҳс юритишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Чунки бу фасл қадар (тақдир) сиррига тааллуқли бўлиб, чуқурлашиб кетилса, зиндиқликка сабаб бўлади. Бундан ташқари, ҳеч кимнинг ўз қадарини ҳужжат қилиб олиб, яхшиликларни тарк этишга ҳаққи йўқ. "Агар азалда яхшилар сафига ёзилган бўлсам, энди қиладиган яхшиликларимдан не фойда" ёки "қазода ёмонлар сирасига ёзилган бўлсам, энди яхшилик қилишимнинг нафи борми?" дейиши мумкин эмас. Эски (азалий) ҳолим маълум бўлса, янги (абодий)сидан не фойдаю не зарар бўлар эди, дея фикр юритиш ҳам ярамайди.

Инсон бу дунё уйида экан, куфр, нифоқ, фисқ ва шу каби (ёмон) ишлар Аллоҳ жалла жалалуҳу қудратининг изҳори учун қилинишини ва улар илоҳий ҳикматга биноан юзага чиқишини билмоғи зарур. Бу ишларнинг улуг сири бўлгани учун, Аллоҳ таоло ўз қудратини изҳор этмоқда. Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафодан (алайҳиссалом) бошқанинг бу ишларга ақли етмайди, хабардор бўлмайди.

Ҳар бир имонли киши қилган яхшилиги Ҳақнинг инояти билан, ёмонлиги эса ўз нафсининг қабиҳ орзулари туфайли содир бўлганини англамоғи керак. Шундай қилса, Аллоҳ таолонинг ушбу ояти каримасида тавсифланган бандалардан бўлади: "(У тақводор зотлар) қачон бирон-бир нолийқ иш қилиб қўйсалар ёки (қандайдир гуноҳ иш билан) ўзларига зулм қилсалар, дарҳол Аллоҳни эслаб, гуноҳларини мағфират қилишни сўрайдиган, — ҳар қандай гуноҳни ёлғиз Аллоҳи-

на мағфират қилур, — билган ҳолларида қилган гуноҳларида давом этмайдиган кишилардир" (Оли Имрон, 135).

Банда ёмонликнинг манбаи ўлароқ ўз нафсини таниса, фойда кўради, залолатдан қутулади.

Жаноби Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ҳадиси шарифларида саодат аломатини тўртта дейдилар: "Ўзига топширилган омонатни адо этади, берган аҳдига вафо қилади, сўзида тўғри бўлади, биров билан тўқнашганида ҳақорат қилмайди". Шунингдек, шақоват аломатини ҳам тўрттага ажратганлар: "Омонатга хиёнат қилади, аҳдига вафо қилмайди, сўзига ёлғон қўшади, биров билан тўқнашганида сўкиб-ҳақоратлайди".

Яна шуниси ҳам борки, шақий одам биродарларининг хатосини афв қила олмайди. Инчунин, афв диний феълларнинг энг улуғидир. Қолаверса, Аллоҳ таоло жаноби Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) афв қилмоқни амр этган: "(Эй Муҳаммад), марҳаматли бўлинг, яхшиликка буюринг ва жоҳиллардан юз ўгининг!" (Аброф, 199). Мазкур ояти карима фақат ҳазрати Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) тааллуқли эмас, балки умумий амр маъносини беради.

Шуни ҳам яхши билайлик, саодат шақоватга, шақоват эса саодатга тарбия (воситаси) билан айлантирилиши мумкин. Ҳар кимнинг ҳам яхшилик ва ёмонликка қобилияти бор. Шунга кўра ҳеч бир бандага бутунлай ёмон ёки тамоман яхши деб ҳукм бериб бўлмайди. Бу хусусда билдирилиши тўғри бўлгани шуки, агар бирор шахснинг яхшилиги ёмонлигидан ортиқ бўлса, саодатга эришади, ёмонлиги яхшилигидан устун келса, аксинча бўлади. Бундан ортигини сўзлайдиган киши адашувчидир. Бироқ бу гап, инсон солиҳ амалларсиз ҳам жаннати бўлади ёки хатою маъсиятлари бўлмаса ҳам дўзах ўтига ташланади, дегани эмас. Бундай ишонч исломий асосларга хилофдир. Чунки Аллоҳ таоло жаннатни имон аҳли ва солиҳ амалли бандалари учун ваъда қилган; жаҳаннам оловини эса куфр, ширк ва исён аҳлига ваъда қилди. Ушбу ояти карима бу мавзуда бизга йўл кўрсатади: "Ким бирон яхшилик қилса, бас, ўзи учун (яъни, ўз фойдасига қилган) бўлур, ким ёмонлик қилса, бас, ўз зиёнига (қилган) бўлур..." (Жосия, 15)

Таҳоратнинг баёни

Таҳорат "поклик" маъносиди келади. Бунда билдирмоқчи бўлганимиз поклик икки хилдир:

Биринчиси ташқи тозалик бўлиб, диннинг амри бўйича зоҳирий озодалиқдир ва бу озодалиқ сув билан ҳосил бўлади.

Иккинчисига келсак, у чинакам тавбадир-

ки, улуғ бир зотдан олинажак талқин ва ботиний покланиш орқали ҳосил бўлади.

Шариат ҳукмига кўра, инсон (танаси)дан чиққан нажас оқибатида таҳорат бузилади ва янгитдан таҳорат олиш керак. Таҳоратни янгилаш юзасидан ҳазрати Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилган мана бу ҳадиси шарифлар ибратлидир: "Ким таҳоратини янгиласа, Аллоҳ унинг имон нурини порлатади ва янгилайди"; "Таҳорат узра таҳорат нур узра нурдир".

Зоҳирий таҳорат синса, янгиланиб, қайтадан қилинади. Худди шунингдек, маънавий таҳоратнинг ҳам бузилиши юз беради. Бу эса ёмон амаллар, тубан кетиш билан бўлади.

Маънавий таҳоратни бузувчи ишлар кибрланиш, мақтанчоқлик, гийбат, чақимчилик, тухматчилик, ёлғончилик кабилардир. Яна кўз, қулоқ, қўл ва оёқ билан боғлиқ гуноҳлар (яъни, ушбу аъзолар иштирокида содир бўлган гуноҳлар) ҳам шулар жумласидандир. Инчунин, Расулulloҳ (соллаллоҳ алайҳи ва саллам): "Кўзлар ҳам зино қилади", мазмунида ҳадис марҳамат қилганлар. Мазкур таҳоратнинг янгиланмоғи холис тавба билан юзага келиб, бу мудҳиш хатоларнинг ҳаммасини тарк этиш ила ҳосил бўлади. Пушаймонлик ҳам, истиғфор ҳам барча ёмон хулқлардан покланиш билан юзага чиқади.

Ирфон соҳибининг намози тўқис бўлиши учун, у тавбасини юқорида қайд этилган офатлар истилосидан асраши даркор. Аллоҳ таоло: "Мана шу (неъматлар) сизларга — ҳар бир (Аллоҳга) қайтгувчи, (ўз аҳдини) сақлагувчи (риоя қилгувчи), гайбадаги Раҳмондан қўрққан ва тавба-тазарруъ қилган дил билан келган кишиларга ваъда қилинаётган нарсалардир" (Қоф, 32—33) дея ҳукм қилган.

Зоҳирий таҳоратнинг замони муайян (аниқ) бўлиб, кундуз ва кечага боғлиқдир. Ботиний таҳорат эса бутун умр давом этиши керак. Ушбу умрдан мурод дунё ва охират умридирки, сўнгсиздир. Зотан, бу фоний ҳаётдан кейинги умр ниҳоясиз, абадийдир.



Ҳазрати Фавсул Аъзамнинг рамзий қабри — Ургут тумани Ғўс қишловидаги зиёратгоҳ



АСАЛАРИ БОҚИШНИ ИСТАЙСИЗМИ?

Бешинчи машғулот

Асаларилар учун сув

Асаларилар йил бўйи, айниқса, баҳорда сувга кўп эҳтиёж сезишади. Шу боис ариқлар бўйида, сув жумраклари атрофида, умуман, сув бўлган ҳамма жойда асаларилар айланишганини кўп кузатамиз.

Сувчи арилар йўқолишининг олдини олиш учун сувлоқ ташкил этиш тавсия қилинади. Бир-уч литрли пластмасса банкалардан тайёрланган сувлоқлар жуда қулай. Ариуялар сонига қараб, уларни бир неча жойга ўрнатиш мумкин. Болалар парвариши давомида асаларилар шўр сувга эҳтиёж сезишади. Бунда сувдаги туз миқдори 0,5—0,9 фоиз ёки бир литр сувда 5—9 грам туз бўлиши керак.

Сувлоқни жумракли катта идишдан ҳам тайёрлаш мумкин. Уни тагликка ўрнатиб, шўр сув билан тўлдирилади. Қия ўрнатилган, эгри-бугри ариқчалар туширилган тахтага томиб турадиган даражада жумракдан сув очиб қўйилади. Қуёш нурида илиган сувни асаларилар хуш қўриб ичишади. Таклифимиз: сувлоққа икки-уч томчи йод қўшинг. Бу тadbир онаари қўйган тухумчалар палағда бўлиб қолишининг олдини олади.

Сувчи асаларилар

Уядаги асалариларга сув етказадиган ариларнинг кўпи болалар ёнидан ўрин олиб, бошқа ҳеч қандай вазифа бажаришмайди. Бир оз муддатдан сўнг жигилдонидан асали бўлган арилар уни сув билан аралаштириб, ҳосил бўлган суюқ асални

болалар атрофидаги катакчаларга жойлаштиришади.

Кўчга қарши тadbирлар

Кўч бир оиладаги бир гуруҳ ариларнинг очиб чиққан иккинчи онаари билан уяни тарк этишидир. Кўч хавфи юзага келганида дарҳол унга қарши чора қўриш керак. Арибоқар баъзан ҳар хил сабабларга кўра барча оилаларни ишчан ҳолатда тутиб тура олмайди. Шу боис асаларилар онаари гумбакларини кўп қўйишади.

Бундай ҳолатда:

Биринчи усул — онаари очиб чиқадиган барча гумбаклар йўқотилади.

Иккинчи усул — кўчнинг олдини олиш мақсадида она арини алмаштирилади.

Онаарилар биринчи йили кўч ажратмаслиги маълум. Агар кўч кайфиятидаги оилада онаарининг ёши бир йилдан ошган бўлса, онаарини алмаштирса бўлади. Бунинг учун оиладан онаари олиб ташланади, уч-тўрт кундан сўнг барча гумбаклар йўқотилиб, оилага заҳирадаги ёш она ари берилади. Онаарини бундай алмаштириш арилардаги кўч кайфиятини синдиради.

Барча ариуяларни кўчдан

буткул халос этишнинг иложи йўқ. Кўч асалариларнинг хос табиати, уларнинг кўпайишга бўлган кучли интилишидир. Аммо кўч эҳтимолини камайтирса, уни фойдали мақсадга йўналтирса бўлади.

Учинчи усул — онаарининг қанотлари қирқилади. Кўчга қарши қўлланадиган тadbирлар ичида буниси энг оддийидир. Бу услуб кўч ажралишининг олдини олмаса-да, уядан учиб чиққан кўчнинг узоқ кетиб қолмаслигига имкон яратади. Гап шундаки, оиладан ажралиб чиққан илк кўч билан бирга уруғланган онаари ҳам чиқиб кетади. Бундай ҳолда онаарининг битта қаноти қирқилган бўлса, узоққа учиб кетолмайди, уя олдида қолади. Уядан чиққан кўч онаарисиз учиб кетмайди, бир муддат ҳавода айланиб турганидан сўнг уяга қайтиб киради ёки ердаги онаарини ўраб олади. Арибоқар бу кўчни йиғиштириб олиши мумкин.

Онаарининг қаноти қандай қирқилади? Бунинг бир неча усуллари бор. Энг оддийи бундай: мумкатакдан онаари излаб топилиб, ўнг қўлда авайлаб тутилади. Сўнг чап қўлнинг бош ва кўрсаткич бармоқлари билан онаарининг кўкрак қисмидан оёқ ва қанотларини очиқ қолдирган ҳолда тутилади. Ингичка, ўткир қайчи билан онаари бир қанотининг ярми қирқилади. Шундан сўнг онаари яна мумкатакка қўйиб юборилади.

Жаҳонгир ҚЎЧҚОРОВ

